STRIP SCHRIFT

Prijs f6,95
Bfr. 150

JEFF BROECKX
JEROEN DE LEIJER
BLAKE EN MORTIMER

294 – JAARGANG 29 NUMMER 7 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO 18.

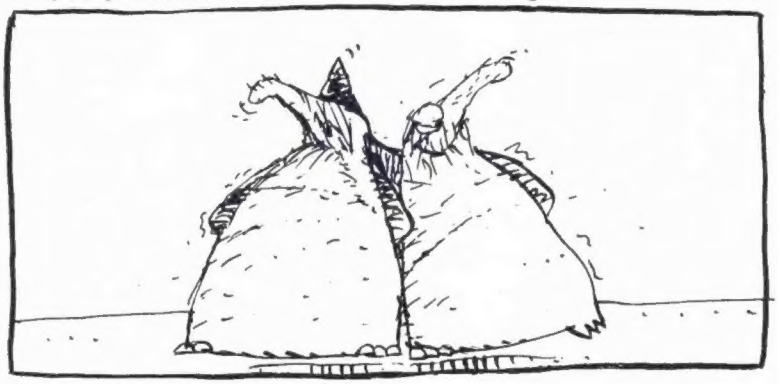

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO 19.

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO 20.

EN HET ONZE LAATSTE LUCIFER HEBBEN WE TOEN EEN HEERLIJK GROOT & WARM VUUR GEMAAKT.....
EN DAT HEEFT OPA TOEN MET 2'N DRONKEN KOP UIT-GEPIST.....

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO. 21.

...EN ALTIJD ONDER DE WARME DOUCHE... WANT ALS JULLIE HET HIER DOEN, DAN BEVRIEST HET METEEN EN KRIJGEN WE HIER DE GROOTSTE SPERA... ABANK TER WERELD EN DAAR ZITTEN
WE NOU ECHT OM TE NIET SPRINGEN
BERTVANDERMEY ©1996

STRIP SCHRIFT

Jaargang 29 november 1996 nummer 7 (294)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Arco van Os, Rik Sanders, Harry Wibier

Medewerkenden
Olav Beemer, Ben Bits, Peter de Bruin, Edith Cremers, Amalia Deekman, Frans Hasselaar, Michel Kempeneers, Michiel Kroder, Just de Leeuwe, Arnel Lefevere, Jeroen de Leijer, Gert Meesters, Bert van der Meij, Jeroen Mirck, Cor Nijmeijer, Rob van der Nol, Hans Pols, Stefan Rutten, Peter de Smet, Noël Ummels, Rudy Vrooman, Jempi Welkenhuyzen

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
Buzzer (tijdens kantooruren): 06 - 59 54 23 25
CompuServe: 75464,2224
E-mail: 75464.2224@compuserve.com
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42
Abonnementsprijs ƒ62,50 / Bfr.1250
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.45 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
De Groene Amsterdammer
t.a.v. Herman Feddema
Postbus 353
1000 AJ Amsterdam
Telefoon: 020-524 55 12, telefax: 020-622 14 21

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Jeff Broeckx
© Standaard Uitgeverij

ISSN 0165-845X

Redactioneel

De 'oudjes' doen het nog goed.
De media hebben volop aandacht voor de nieuwe Asterix, Blake en Mortimer en Alex. Ook de verkoopcijfers laten niets te wensen over. De in totaal acht miljoen exemplaren in 15 talen van 'De beproeving van Obelix' gaan als warme broodjes over de toonbank. En van 'De zaak Francis Blake' was de eerste oplage van een half miljoen exemplaren in een week tijd uitverkocht. Voor dit najaar staan nog nieuwe delen van Guust Flater en Olivier Blunder op stapel. Succes lijkt al bij voorbaat verzekerd, alleen al vanwege het feit dat veel mensen de boeken kopen om hun series compleet te houden.
Hoewel het een positieve zaak is dat dit soort albums van ouwe getrouwen nog weinig van hun uitstraling hebben verloren, is er ook een keerzijde. De markt is namelijk al een tijd aan het inkrimpen. Het wordt steeds moeilijker om een succesvolle stripserie te lanceren. Opvolgers voor Asterix, Alex en andere stripdinosaurussen dienen zich niet aan. Oplages worden steeds lager en het publiek beperkt zich meer en meer tot liefhebbers die vooral geïnteresseerd zijn in dure one-shots. Zelfs uit Frankrijk komen signalen dat de stripmarkt marginaliseert en dat uitgevers moeite hebben hun fondsen draaiende te houden.
Het zou mooi zijn als over twintig of dertig jaar een vergelijkbare publieke ophef als nu ontstaat over de nieuwe Dirkjan of Gilles de Geus. Maar de voorspellingen van mensen uit het vak luiden anders. Zij verwachten dat het fenomeen 'stripserie' zal verdwijnen. Alleen een enkele reeks zal nog goed blijven verkopen in de supermarkt en de kiosk, samen met de onvermijdelijke stripuitgaves die zijn afgeleid van tv-series of Disney-films. Strips worden een kleinschalig gebeuren, en zijn alleen nog te bestellen via alternatieve postorderbedrijven op het Internet.
Een sombere verwachting, waarvan we alleen kunnen hopen dat die niet ten volle bewaarheid wordt.

Inhoud

2 **OUWE PINGUINGRAPPEN** Bert van der Meij
4 **JEFF BROECKX** Gert Meesters m.m.v. Michel Kempeneers
11 **BITS & PIECES** Ben Bits
12 **JEROEN DE LEIJER** Jeroen Mirck
18 **BLAKE EN MORTIMER** Jeroen Mirck
21 **AGENDA**
22 **SPAWN** Peter de Bruin
24 **BOEKEN**
30 **ACTUALITEITEN**
31 **OVERPEINZINGEN VAN EEN VLAKGOM** Peter de Smet
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer

JEFF BROECKX

Waterland *is opgezet voor* Suske en Wiske Weekblad *en is dus bedoeld voor kinderen van acht tot twaalf. De reeks speelt zich af in een mogelijke nabije toekomst in West-Vlaanderen. De ijskap is voor een deel gesmolten en de maatschappij is door de opmars van het water behoorlijk ontredderd. Dat vormt de achtergrond voor de avonturen van drie kinderen.*

De opzet is om twee albums per jaar te maken. Broeckx is wellicht nog nooit zo enthousiast geweest over een project: hij heeft zelfs voor de allereerste keer in zijn leven zelf een strip ingekleurd.

Boven, Broeckx omringd door zijn personages.

***Links*, Schets met Bessy en de jonge hoofdpersonages uit *Waterland*. Broeckx maakte deze tekening voor het in de zomer gehouden Fristi-stripfestival Koksijde. Iedere bezoeker kreeg bij een bepaald besteed bedrag de schets van Broeckx cadeau.**

Waterland

Wie kwam op het idee voor Waterland**? U of *Marc Legendre*?**

Jeff Broeckx: De uitgever kwam met het voorstel om een nieuwe reeks te maken voor *Suske & Wiske Weekblad*. Ik mocht zelf kiezen met welke scenarist. Ik ben toen naar Marc Legendre gestapt en

Jeff Broeckx **is ongetwijfeld één van de meest ondergewaardeerde tekenaars van Vlaanderen. Een belangrijke oorzaak daarvan is dat hij een groot deel van zijn carrière heeft gewerkt voor** Willy Vandersteen**, in een tekenstudio. Bovendien heeft de enorme omvang van zijn oeuvre geen positieve invloed op de mening van de stripcritici. Een kleine optelsom leert dat Broeckx in 31 jaar striptekenen minstens 259 volledige strips heeft getekend. 'Zo veel strips, dat kan niet goed zijn,' luidt de heersende opinie.**

Toch is zijn werk interessant. Broeckx ontwerpt even snel een goed ogende nieuwe stijl als Dirk Stallaert **er één kan overnemen. Dat de door hem hertekende** *Bessy*'**s van Vandersteen goed verkopen op de Franstalige markt is een duidelijk bewijs voor zijn bekwaamheid.**

De directe aanleiding voor dit interview is de publicatie van zijn nieuwe serie *Waterland*, **gemaakt naar een scenario van** Marc Legendre.

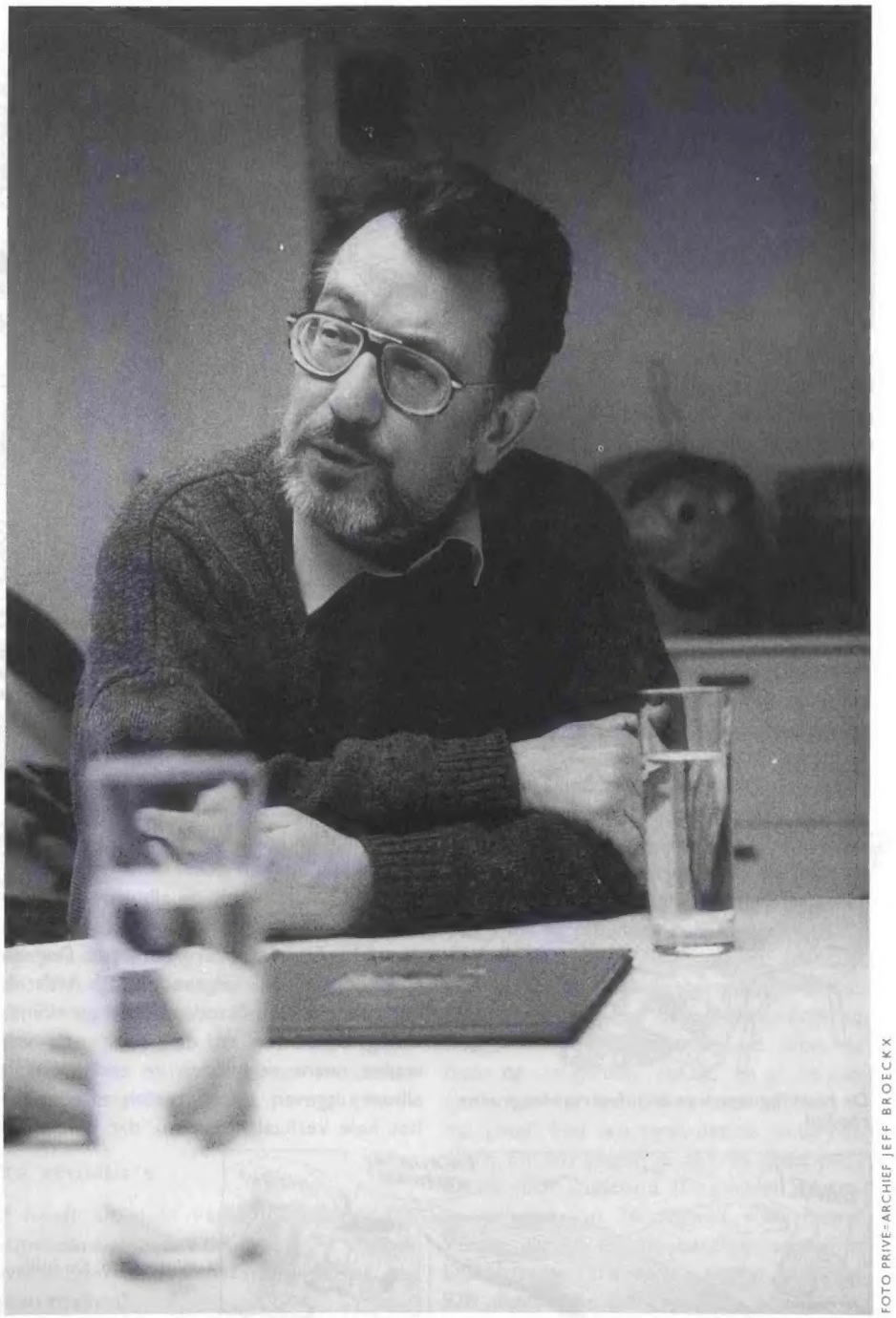

FOTO PRIVE-ARCHIEF JEFF BROECKX

door

GERT MEESTERS

m.m.v.

MICHEL KEMPENEERS

samen zijn wij één dag naar West-Vlaanderen gegaan. Daar is het idee voor *Waterland* ontstaan. Het was eigenlijk Marcs idee om het avonturenverhaal te laten afspelen in de nabije toekomst, na zeven jaar regen. Ik heb ook wel een aantal dingen aangedragen. Zo wilde ik bij voorbeeld graag iets doen over West-Vlaanderen. Ik hou erg van het landschap daar. Ik heb er overigens een hele tijd gewoond. Ook wilde ik iets tekenen met een jongetje en een meisje, met daarbij een derde kind dat een grappige noot toevoegt. Daarnaast overleggen we over de scenario's, maar veel verder dan de bepaling van een locatie reikt mijn inbreng in het scenario meestal niet.

Waarom is het in chronologische volgorde als tweede gemaakte album als eerste uitgegeven?

Om de eenvoudige reden dat zowel Marc als ik het tweede verhaal sterker vonden om de reeks mee te beginnen. Standaard Uitgeverij zal het eerste verhaal waarschijnlijk wel in een familiestripboek of iets dergelijks uitbrengen, maar daar blijft het voorlopig bij. Je hebt het eerste verhaal niet nodig om het tweede te begrijpen.

Waterland introduceert alweer een nieuwe Broeckx-stijl. Minder gedetailleerd en meer in de richting van de zogenaamde klare lijn. Waarom juist deze?

Mensen waar ik veel vertrouwen in heb, hebben mij ooit eens gezegd dat de beste strip die ik ooit gemaakt heb de informatiestrip *Het groene raadsel* was. Die maakte ik zo'n drie jaar geleden in die stijl voor Ebes, een elektriciteitsmaatschappij. Ik zag er wel wat in om meer in die stijl te doen, temeer omdat die stijl **Anita Schauwvlieghe**, onze inktster, beter ligt.

Welke stijl hanteert u het liefst?

Op dit moment die, die ik in *Waterland* gebruik. Maar dat variëert. Als ik tussen twee afleveringen van *Waterland* aan *Bessy* werk, dan denk ik bij de eerste platen: 'Dit doe ik toch niet graag'. Maar na twee platen is dat over. Omgekeerd is het altijd even wennen aan de eigen stijl van *Waterland*.

Dag en Heidi en Sloeber

Het grote publiek kent u waarschijnlijk nog altijd van Dag en Heidi **en** Sloeber. **Kunt u schetsen hoe die reeksen zijn geëvolueerd? Er zijn toch meer verhalen van deze stripfiguren dan in de albums zijn verschenen?**

Ik maakte *Dag en Heidi* vanaf 1966 voor het tijdschrift *Ohee* van uitgeverij Het Volk. Na tien verhalen vond ik dat ik wel wat meer geld mocht verdienen. Daarom

Broeckx laat zich bij het tekenen van *Waterland* inspireren door het Westvlaams landschap. In het verhaal *De schuilplaats* zijn nagetekende gebouwen terug te vinden, zoals de kerk in Leisele en het Kasteel Voormezele, bij Ieper.

schreef ik een brief naar het kinderweekblad *Zonnestraal*. Daarop zeiden ze dat ik maar eens iets op moest sturen. 's Anderendaags kwam ik bij de hoofdredacteur van dat tijdschrift en die vroeg me meteen of ik naast *Dag en Heidi* ook nog een realistische reeks kon maken voor iets oudere kinderen. Dat is *Sloeber* geworden. Het was toen 1973.

Van *Sloeber* verschenen twee albums bij Het Volk. Want bij Averbode, de uitgeverij van *Zonnestraal* gaven ze geen stripalbums uit. **Jean-Pol** had me op de hoogte gebracht dat Het Volk nog albums zocht om samen met zijn *Annie en Peter* te drukken. Dat zou de kosten laag houden. Ook *Dag en Heidi* wilden ze bij Averbode niet uitgeven. Ik had zelf het copyright en mocht daarom van *Zonnestraal* een andere uitgever zoeken voor de albumversies van *Dag en Heidi*. **Jos Vandeloo** was toen uitgever bij Standaard en die wilde *Dag en Heidi* onmiddellijk uitgeven. Daags nadat ik mijn contract bij Standaard had getekend, vroeg Averbode of de strips nog vrij waren, want ze wilden ze toch nog in album uitgeven. 'Och,' zeiden ze toen ze het hele verhaal hoorden, 'dat is niet zo erg. Er is nog nooit een uitgeverij failliet gegaan door iets niet uit te geven, maar wel door iets wel uit te geven'. Later heeft Averbode me nog twee keer willen wegkopen bij Vandersteen, en ik heb twee keer serieus getwijfeld. Maar achteraf ben ik blij dat ik gebleven ben. De eerste tien *Dag en Heidi*'s zijn nooit in album uitgegeven. *Sloeber* is na twee albums van Het Volk verhuisd naar Standaard. Later heeft De Gulden Engel nog wat van de Standaard-uitgaves herdrukt. De periode dat *Dag en Heidi* in *Zonnestraal* stond, was ik heel bekend. Hoewel ik nu misschien betere strips maak, wist toen iedereen wat ik maakte. Nu is dat veel minder. *Waterland* scoort nu goed in de polls van *Suske en Wiske Weekblad* (elfde), maar ik hoop het nog wat beter te doen.

De hoofdfiguren van de infostrip *Het groene raadsel*.

Waar komt de bekendste Broeckx-stijl, de realistische Bessy- **of** Dag en Heidi**-stijl vandaan? Ik lees altijd dat uw voornaamste invloed Vandersteen was ...**

Vandersteen was zeker de voornaamste invloed. In mijn eerste strip – *De witte hinde* – is dat heel duidelijk. De dingen die men zo typisch vindt voor de Bessy-stijl, zijn er tijdens het tekenen van *Dag en Heidi* bijgekomen. Ik dacht daar vroeger niet over na, ik tekende gewoon.

Uw moeder, Maria Dewinter**, schreef uw scenario's. Hoe verliep de samenwerking?**

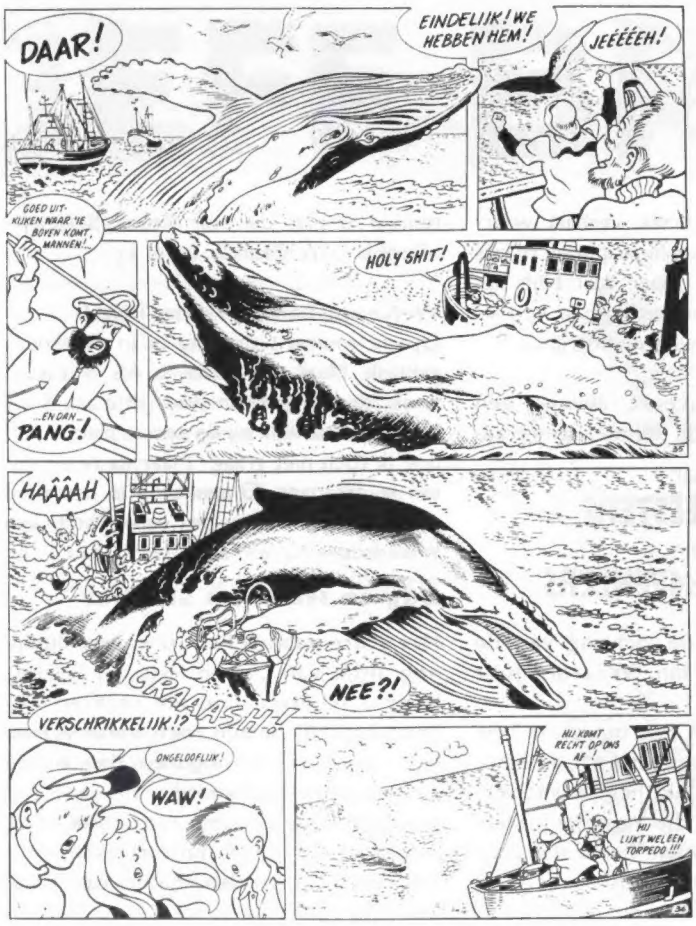

***Vlnr*, Scène uit *Waterland*, *De bultrug*.**

Uit: *Dag en Heidi*, *De hovaardige den*.

Sloeber, één van de weinige strips die Broeckx zelf heeft opgezet.

De Belgische voetballer Lei Clijsters won in 1988 De Gouden Schoen, een onderscheiding van de Belgische voetbalpers voor de beste voetballer in het Belgisch voetbal. Een vriend van Clijsters vroeg Broeckx of hij een portret van de prijswinnaar kon maken.

Prettig om zien is die verschijning echt niet. Wel angstaanjagend.
Och, geesten doen toch niemand kwaad. Ze zijn alleen maar akelig om naar te zien.

Omslag van het album *Gaston en Leo*. Dit Belgische tv-duo bracht humor à la The Mounties op de planken. Broeckx verstripte de heren.

Mijn moeder schreef een opstelletje, enkele velletjes. Ik vulde dat verder in: dialogen en decoupage (vergelijkbaar met montage en de bepaling van camerastandpunten. GM). Ze had een hele levendige fantasie. Ze heeft me gestimuleerd om te tekenen, maar ze heeft het me nooit opgedrongen. Mijn ouders hebben me zeker niet in de richting van dit beroep gedreven.

De studio's

U heeft altijd in vaste loondienst bij Standaard gewerkt. Heeft u nooit overwogen om zelfstandig strips te gaan maken?

Zeker wel. Maar ik heb geen spijt van mijn beslissing om bij Standaard te blijven. De keerzijde van de vaste loondienst is dat het deel van de auteursopbrengst van *Waterland* die normaal naar de tekenaar gaat, nu voor Standaard is. Dus als *Waterland* zo populair zou worden als *Suske en Wiske*, zullen Standaard en **Marc Legendre** er voordeel bij hebben, maar ik niet direct. Natuurlijk zullen de voorwaarden in zulke extreme omstandigheden voor mij persoonlijk ook wel wat aangepast kunnen worden. Als ik gewild had,

zou ik een aantal strips voor het weekblad thuis kunnen maken. Maar sinds ik vijftig ben geworden, vind ik tien uur per dag genoeg. Ik teken nog altijd heel graag strips, maar zestien of achttien uur per dag - zoals ik vroeger deed - daar heb ik geen zin meer in.

Hoe kwam *Willy Vandersteen* erbij om u te vragen Bessy **voor hem te tekenen?**

Dat is eigenlijk heel toevallig. Vandersteen kwam elke week minstens een keer naar Standaard en ik werkte daar. **Frank Sels**, die *Bessy* tekende, had Vandersteen verlaten om aan zijn eigen reeks, *Zilverpijl*, te beginnen. Vandersteen zocht dus in eerste instantie iemand om *Bessy* van Sels over te nemen. Ik wist niet wat mij overkwam: mijnheer Vandersteen kwam mij vragen om voor hem te tekenen. Maar het bleef een tijdje bij die vraag ... Ik heb hem daarna een jaar niet meer gezien. Hij had waarschijnlijk voorlopig een andere oplossing gevonden. Een jaar later stond hij daar weer met hetzelfde aanbod. 'Doe het maar op uw gemak,' zei hij, 'als ge op het einde van de maand een boek af hebt is het goed'. Het was toen net na nieuwjaar 1969. En dus begon ik aan de *Bessy*-productie voor Duitsland. (Dat waren speciale verhalen van 36 pagina's voor Bastei Verlag die in eerste instantie alleen in Duitsland verschenen. Er zijn er in totaal 970 uitgebracht. GM).

Hield Vandersteen toezicht op de Bessy**-productie voor Duitsland?**

Heel zelden. Ik moest eigenlijk de *Bessy*'s nakijken. De scenario's werden rechtstreeks naar Duitsland gestuurd en als Duitsland ze goed vond, werden ze getekend. Vandersteen bemoeide zich alleen

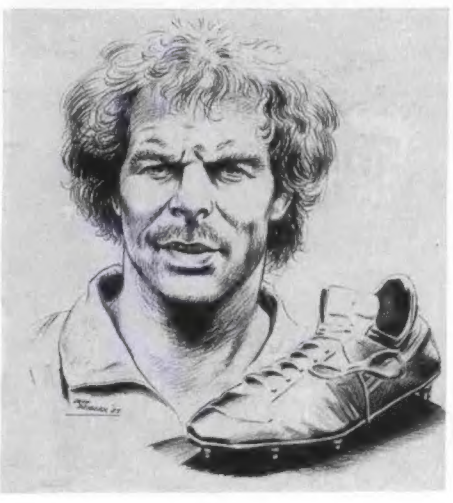

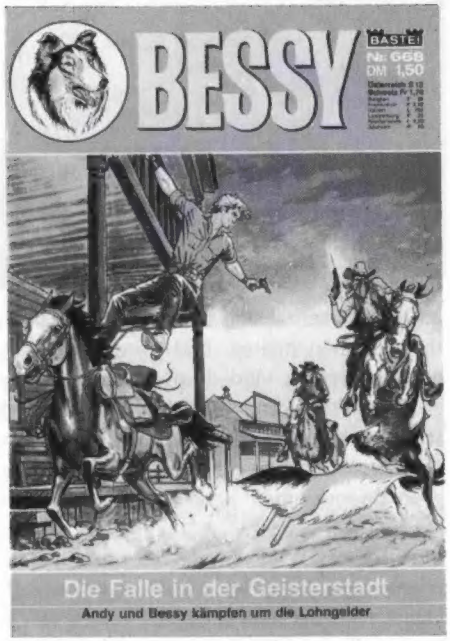

met *Bessy* als er te veel klachten kwamen uit Duitsland. Ik moest het studiowerk voor deze strip in goede banen leiden. Dat was nog niet zo gemakkelijk met al het volk dat daar rondliep. Er waren tussen acht en vijftien mensen aan het werk in die studio. Het grootste talent dat eruit is voortgekomen, is **Robert Wuyts**, de maker van *Scorpio*. Voor Duitsland hebben we een duizendtal verhalen gemaakt en alleen de besten werden in het Nederlands uitgegeven. De 180 verhalen die ik heb getekend, heb ik al minstens tien jaar niet meer bekeken. Ongeveer veertig van mijn verhalen zijn in de Nederlandstalige reeks verschenen.

Daarna kwam Robert en Bertrand. **U heeft daar een twintigtal verhalen van geïnkt. Deed u dat graag?**

Ik heb dat altijd graag gedaan, want het is het enige dat ik samen met Vandersteen heb gedaan. Ik ben daar heel toevallig mee begonnen: de inkter van dat moment had een paar maanden vakantie genomen om aan zijn huis te werken. Vandersteen heeft mij toen gevraagd of ik dat voorlopig wilde overnemen. Hij vond het resultaat blijkbaar goed, want ik heb *Robert en Bertrand* een hele tijd geïnkt. Ondertussen bleef ik ook het hoofd van Andy in elke *Bessy* in de inkt zetten, omdat dat altijd hetzelfde moest zijn.

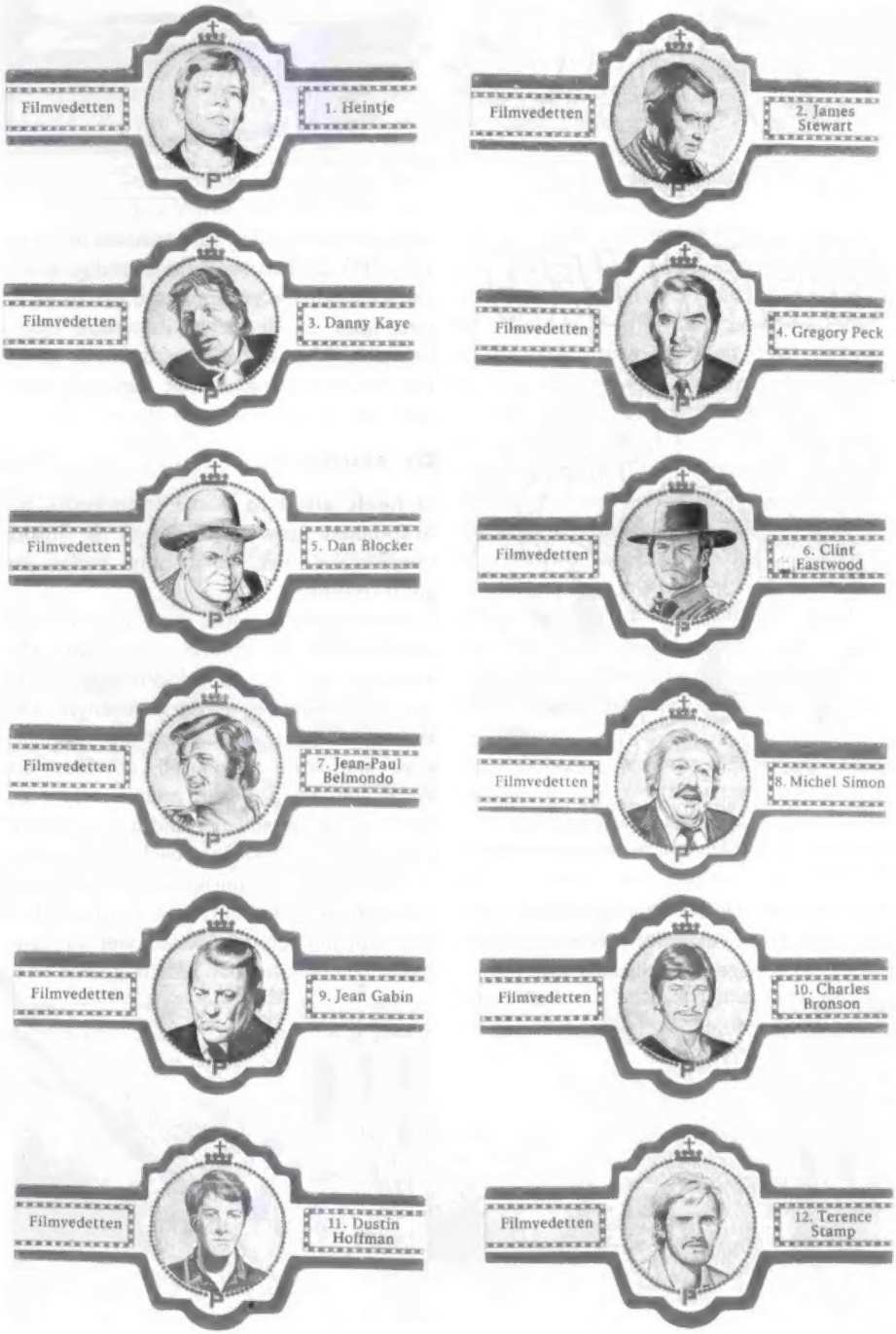

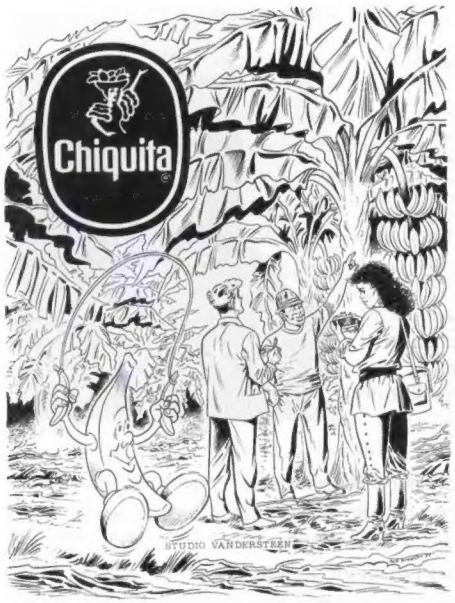

V.l.n.r. De eerste Bessy-reeks die Broeckx bij Standaard voor zijn rekening nam, waren de verhalen voor het Duitse Bastei Verlag.

Geboortekaartje voor een reageerbuisbaby.

Standaard schakelt Broeckx regelmatig in bij het maken van reclame- en voorlichtingsstrips in opdracht van derden, voorbeelden zijn: *Chiquita* en *Familiehulp*.

Het is weinig bekend dat u ook Suske en Wiske **hebt getekend.**

Ik heb ooit enkele platen opnieuw getekend, omdat ze zoek waren geraakt. De laatste plaat van *De circusbaron*, een tweetal platen uit *De dolle musketiers* en nog één andere, geloof ik. Maar die platen worden niet gebruikt in de Klassiek-reeks, want die is gebaseerd op krantenknipsels. En voor reclame heb ik ook wel eens *Suske en Wiske* getekend.

Hoe was Vandersteen? Zijn biografie is nogal geromantiseerd, zegt men ...

Over Vandersteen privé kan ik mij niet uitlaten. Je hoort geruchten, maar ik heb me daar nooit mee beziggehouden. Ja, hij zag de vrouwtjes graag, maar wat betekent dat? Ik heb niet vaak met hem het café bezocht, omdat ik te veel werkte. Als werkgever was Vandersteen voor mij de crème de la crème. Hij heeft me altijd heel correct behandeld.

Waarom Bessy Natuurcommando **en de hertekende Vandersteen-**Bessy**'s?**

Bessy Natuurcommando is er gekomen omdat de verkoop van de oorspronkelijke reeks in Duitsland begon te dalen. We hebben daarom geprobeerd om er een modernere versie van te maken, in samenwerking met het WWF. Maar Andy mocht van het WWF geen geweld gebruiken. Dat maakte het moeilijker om een verhaal spannend te maken. Ik was dan ook blij toen de uitgever met het voorstel kwam om de oude *Bessy*'s van Vandersteen te hertekenen. Ik had dat zelf al eens gesuggereerd en enkele jaren geleden kwam het er eindelijk van. De doelgroep was de Franse markt. Daarom maak ik ook maar één album per jaar. Bij twee denken ze in Frankrijk direct aan studiowerk en dan hoeven ze het niet meer. Ik heb gevreesd voor de kritiek, maar die bleek nogal mee te vallen. We blijven daar niet mee doorgaan natuurlijk: nog maximaal tien zou ik zeggen. *De zwijgende getuige* zal de laatste zijn - dat weet ik nu al - want dat is mijn favoriete album. Ik heb achteraf gehoord dat het ook Vandersteens lieveling was.

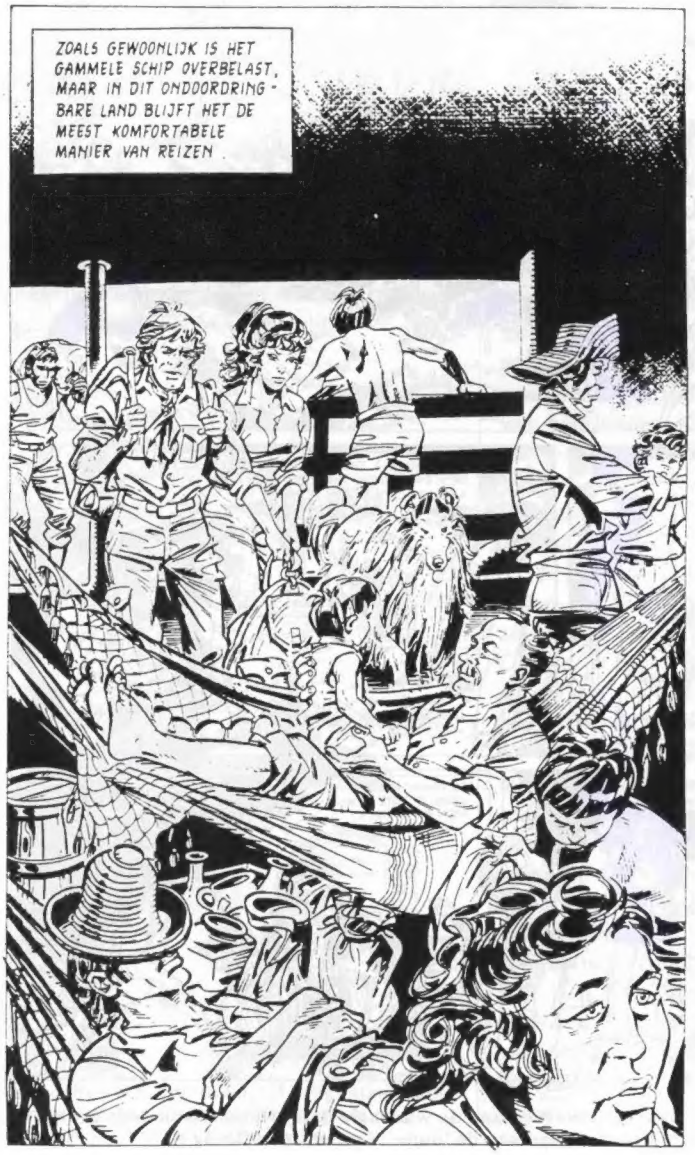
ZOALS GEWOONLIJK IS HET GAMMELE SCHIP OVERBELAST, MAAR IN DIT ONDOORDRINGBARE LAND BLIJFT HET DE MEEST KOMFORTABELE MANIER VAN REIZEN

***Vlnr*, Jeff Broeckx maakt ook geregeld *Suske en Wiske*-illustraties.**

Broeckx tekende deze sigarenbandjes tussen zijn 16e en 24e jaar. Hij kreeg zijn opdracht – één van zijn eersten – van een drukkerij die voor een sigarenmaker de bandjes vervaardigde.

Samen met het WWF zette Standaard *Bessy Natuurcommando* op. Met deze opgefriste, actuele Bessy-versie werd gepoogd de dalende verkoop van Bessy-albums in Duitsland tegen te gaan.

Voor uitgeverij Averbode maakte Broeckx talloze illustraties.

Bij Standaard maakt u ook de infostrips, of zeg maar reclamestrips. Ik kan me moeilijk voorstellen dat u die graag tekent.

Je moet het zo zien: een infostrip maakt veel goed voor de uitgeverij. Ik heb niks aan zo'n strip, maar Standaard wel. Zij krijgen daar veel geld voor. Dat is mijn manier om eens iets voor ze terug te doen. Van een reclamestrip voor Chi-

De psychopaat, die in *Vermist* (het derde *Waterland*-verhaal) voorkomt, is geportretteerd naar Fons Vanden Bogaert. Hij is een collega van Broeckx die verantwoordelijk was voor de productie van albums bij Standaard. Inmiddels is Vanden Bogaert met pensioen gegaan.

quita-bananen zijn tot nu toe minstens 800.000 exemplaren gedrukt. Dat is toch mooi voor een strip waar ik een maand aan heb gewerkt. En er zijn strips die ik plezant vind om te doen: de strip voor Familiehulp heb ik graag getekend. Dat was voor een organisatie die thuishulp biedt aan oude en zieke mensen. De samenwerking verliep heel goed en alles was vrij snel rond. Dat is vaak anders.

Kunst

Bent u nooit geconfronteerd met mensen die strips maar niks vonden?
Vroeger wel ja. Ik heb eens een jaar op de avondschool voor publiciteit gezeten in Antwerpen. Toen ik daar zei dat ik strips tekende, zeiden ze: 'Stop dat maar gauw weg. Dat is geen kunst, daar moet je hier niet mee aankomen.' Toen ik met de opleiding stopte, omdat ik mij volledig wilde toeleggen op strips, zei de leraar: 'We vinden het heel spijtig dat je weggaat, want natuurlijk ben je nu verloren voor de kunst. Maar als je je bedenkt, kun je nog altijd terugkomen.' Zo was dat nog in die tijd.

Zijn strips kunst?
Er zijn strips die kunst zijn, maar strips hoeven geen kunst te zijn. Ik beschouw strips maken als werk, dat ik met overgave doe, en waar ik zo weinig mogelijk fouten in wil maken.

Is strips maken dan seriewerk of een sleur?
Nee, zeker geen sleur. Ik doe het met veel plezier. Soms zijn er periodes waarin ik me niet zo goed voelde bij het tekenwerk dat ik deed. *Bessy Natuurcommando* was ik op het einde helemaal beu. Ik was er echt op uitgekeken. De tijd dat ik ontelbare illustraties heb geleverd voor Averbode, vind ik achteraf wel een toffe periode. Ik maakte die allemaal direct en ik ben er nu

BIJ DE INDIANEN START DE AVOND ALTIJD MET EEN FEEST VOOR DE KINDEREN..
PAS DAARNA BEGINT HET EIGENLIJKE FEEST. WYOTA, DE MEDICIJNMAN, SMEEKT IN RITUELE DANSEN DE GENADE VAN DE GODEN AF. DE HELE STAM VOLGT ZIJN VOORBEELD. WEINIG BLANKEN GENIETEN HET VOORRECHT DIT TE ZIEN...

HET WORDT EEN HEERLIJK FEEST, TOT...
BILL! KIJK!!
DE TROMMELS ZWIJGEN, HET DANSEN VALT STIL. EEN ZWIJGENDE GROEP NADERT HET VUUR. EEN AKELIGE STILTE VALT IN ...
TWEE JONGE KRIJGERS LEGGEN HET DODE LICHAAM VAN HUN VADER NEER AAN DE VOETEN VAN DE SACHEM.
DE OUDSTE ZOON VERBIJT ZIJN TRANEN EN SPREEKT..
DE SPOOKRUITER VAN RAINY LAKE HEEFT WEER TOEGESLAGEN!

Van foto nagetekend meisjesportret.

Broeckx was blij dat hij, naast het werken aan de wat saaie *Bessy Natuurcommando*-reeks, zich ook kon wijden aan het hertekenen van de 'oude' Vandersteen-Bessy's.

niet meer tevreden over natuurlijk, maar toch was dat plezierig. Het is soms hard werken. Zoals **Merho** altijd zegt: 'Strips maken is leuk, maar dat tekenen is er te veel aan'. Het leukste vind ik om, nadat het hele verhaal getekend is, de cover te tekenen. Dat is ook het enige waar ik eens een studie voor maak. De rest zet ik er ongeveer direct op, maar een cover is de bekroning van het werk en daar besteed ik dus meer tijd aan.

Standaard-tekenaars verwerken graag hun kennissenkring of mensen van de uitgeverij in hun strips. *Biddeloo* en *Merho* bij voorbeeld. Doet u dat ook?
Ik doe dat normaal gesproken nooit. De mensen zoeken altijd bekende gezichten in mijn strips, maar die zitten er niet in. In de derde *Waterland* ga ik dat voor één keer wel doen: een goede collega van de uitgeverij gaat met pensioen. Hij speelt in *Waterland* mee als psychopaat.

Zijn er nog toekomstige projecten?
Er liggen nog wel wat projecten klaar ja. Bij voorbeeld een volwassenenstrip die ik zou maken op scenario van **Marc Legendre**. Maar op het moment gaat het huidige werk voor, dus het kan nog wel een paar jaar duren voordat die strip in de winkel ligt.

Leest u zelf strips?
Niet meer. Vroeger wel. Het enige dat ik nog lees, is *Suske en Wiske*, omdat ik vind dat ik dat moet doen. En *Kiekeboe*. Van veel strips raak ik gedemotiveerd omdat ze zo mooi zijn. Ik kan echt niet de moed opbrengen om na een dagtaak striptekenen nog eens te kijken wat de collega's ervan terecht hebben gebracht.

Broeckx heeft een dertigtal religieuze tekeningen gemaakt naar aanleiding van de zaligverklaring van Pater Kolbe.

Bits&Pieces

Oplage

Juist. 1996 is een revival-jaar. Oude stripkunst herleeft. Een half miljoen Blake en Mortimers in het nieuwe album 'De zaak Francis Blake'. Elk kwartaal 400.000 Sussen en Wissen er nog even tussendoor als een oude stripsnack. En dan Asterix. Na de Bijbel en het telefoonboek het best verspreide object in West-Europa. Alleen al acht miljoen exemplaren van 'De Beproeving van Obelix' in vijftien talen. Uitverkocht in een week of twee. Harry Mulisch zou er van kwijlen. Die is al blij met 5000 eerste drukjes. Om dan nog maar niet te spreken over al die Asterix-herdrukken per jaar. Nee, die Galliër is echt top!
Maar donkere wolken trekken zich samen. Nu is namelijk Pieter Steinz' albumbespreking verschenen. Huiver mee!
'Maar Uderzo is nog koppiger dan Obelix en bezit ongeveer evenveel zelfkritiek als Assurancetourix. Hij heeft nooit willen inzien dat scenarioschrijven een vak apart is, en dat hij na de dood van Goscinny beter niet in zijn eentje had kunnen doormodderen. Net als Morris, de tekenaar van de ook door Goscinny groot gemaakte Lucky Luke-serie, had hij de nieuwe avonturen moeten uitbesteden aan wisselende scenaristen. Dat Uderzo die behoefte nooit heeft gevoeld, is indirect de schuld van het legioen kopers. Hoe slecht de nieuwe Asterix ook was, hij ging telkens weer in miljoenen exemplaren over de toonbank'.
Zo, dat weet u dan weer.
'Er is dan ook maar één manier om de maker van Asterix te dwingen om hulp te zoeken: een consumentenboycot'.
Dit laat niets aan duidelijkheid te wensen over. Deze meneer vindt er al jaren niets meer aan. Hij gaat echt dwarsliggen.
Of is er iets anders aan de hand? Vindt meneer Steinz Asterix eigenlijk heel erg leuk. Maar durft hij niet toe te geven. Bang als hij is om gezellige meeleesstukjes te schrijven. Om dan geen kritisch journalist meer te zijn in de ogen van zijn vrienden. Nee, het zit dieper.
Uderzo hoeft namelijk niet ver te zoeken naar hulp. Ons Pietertje blijkt een scenaristje in de dop. Want wat dacht u van het volgende. Gewoon als toetje in de recensie.
'Vooral Rusland, met zijn rijke, goed te parodiëren natuur en geschiedenis is een goudmijn voor de scenarist, die Asterix als een soort koerier van de tsaar langs Kozakken, Tataren, communistische Vandalen en revolutionaire bergvolkjes zou kunnen laten reizen, geholpen door Gallo-Russische vrienden als Fleksiprov en Apreski, en tegengewerkt door de lokale potentaten Soesjev en Jellesalwelsin'.
Nou? Geweldig toch. Hier schrijft de nieuwe Goscinny! Woordspelingen die tachtig jaar oud zijn. Vernieuwend, of niet soms?
Er volgen suggesties over de Zijderoute naar China om papaverbollen te halen. Of een reis naar de Kaspische Zee voor een tonnetje kaviaar. Briljante scenario's liggen voor het oprapen. Goscinny is back!
Nee, meneer Steinz. Eerst Goscinny de 'Shakespeare van het Beeldverhaal' noemen, en dan vervolgens zelf denigrerend laten zien hoe Uderzo het eigenlijk zou moeten doen. Dat is hoogmoed, zelfgenoegzaamheid en arrogantie tegelijk.
Mag ik ook even, meneer Pieter. Even lekker arro doen. Daar gaan we.
'Steinz is nog koppiger dan Muts (dit voor de vaste fans onder ons) en bezit ongeveer even veel zelfkritiek als Martijn Daalder. Hij heeft nooit willen inzien dat stripkritieken schrijven een vak apart is, en dat hij na het verdwijnen van het blad Striprofiel beter niet in zijn eentje had kunnen doormodderen. Net als Kees de Bree, de stripjournalist van de door Han Peekel groot gemaakte Wordt Vervolgd-serie, had hij de nieuwe stukjes moeten uitbesteden aan wisselende leerlingen van de school voor journalistiek. Dat Steinz die behoefte nooit heeft gevoeld, is direct de schuld van de horde NRC-kopers. Die gaat nog steeds in duizenden over de toonbank'.
Zo. Fijnzinnig stukje, hè, meneer Pieter Steinz. Lekker genuanceerd, of niet dan?
Waarom durft zo'n luilebol niet gewoon te zeggen dat hij lekker heeft zitten genieten. Meteen de nieuwe Asterix heeft gekocht. Nee, hij schrijft: Uderzo zal zelf de scenario's blijven schrijven, onder het motto 'Vijftig miljoen Asterix-fans kunnen geen ongelijk hebben'.
Ja, gelukkig wel. Al was het maar om mensen met Goscinny-pretenties als Steinz dwars te zitten.
Mag ik even een teiltje?
Ben Bits

4

FOTO JEROEN MIRCK

DE POPPENKAST VAN JE

Jeroen de Leijer **(Hilvarenbeek, 1969) zou een stripmaker van de oude stempel kunnen zijn. Al het werk dat hij maakt, draait om één enkele hoofdpersoon: Eefje Wentelteefje. De lezers van** *Zone 5300* **en** *Brabants Dagblad* **kennen dit meisje inmiddels, terwijl haar geestelijke vader middels poppenkast en animatie verder werkt aan haar naamsbekendheid. Een traditionele held is Eefje echter niet: vreemdere stripverhaaltjes zijn zelden verteld. Zelfs de tekenstijl van De Leijer laat zich niet in een keurslijf stoppen en wisselt waar dat uitkomt. De veelzijdige auteur vindt zijn strip minder vreemd dan de buitenwacht doet geloven. 'Eefje staat heel dicht bij de werkelijkheid.'**

Eefje is zoek. In het volgepakte atelier van ***Jeroen de Leijer*** *wordt verwoed gezocht naar het kleine wicht. Doorgaans is ze te vinden in de etalage van het pand, maar daar staat haar moeder nu eenzaam alleen. De Leijer en* ***Frans van der Meer****, een oude schoolvriend, zijn de makers van de betreffende poppen, waarmee ze poppenkastvoorstellingen verzorgen voor kinderen. Met Eefje Wentelteefje in de hoofdrol, wie anders?*

De Leijer is in feite een multi-kunstenaar. Hij tekent strips, maakt illustraties en speelt poppenkast. Daarnaast was hij enkele jaren terug één van de oprichters van Pictorex Kunstautomatiek, een initiatief dat kunst aan de (gewone) man probeert te brengen 'voor de prijs van een kroket'. Muziekliefhebbers kunnen hem kennen van het Lowlands-festival van vorig jaar, waar De Leijer aanwezig was met zijn Presley Paranoia Freak Show, een soort carrousel waarin argeloze bezoekers Elvisprenten kunnen bewonderen. Tegenwoordig is hij zelfs bezig om eigenhandig een korte tekenfilm te fabriceren waarin Eefje nieuwe avonturen beleeft.

Na een Tilburgse middelbare-schooltijd vertrok De Leijer naar de Bredase kunstacademie Sint Joost om vrije grafiek te studeren. Hij

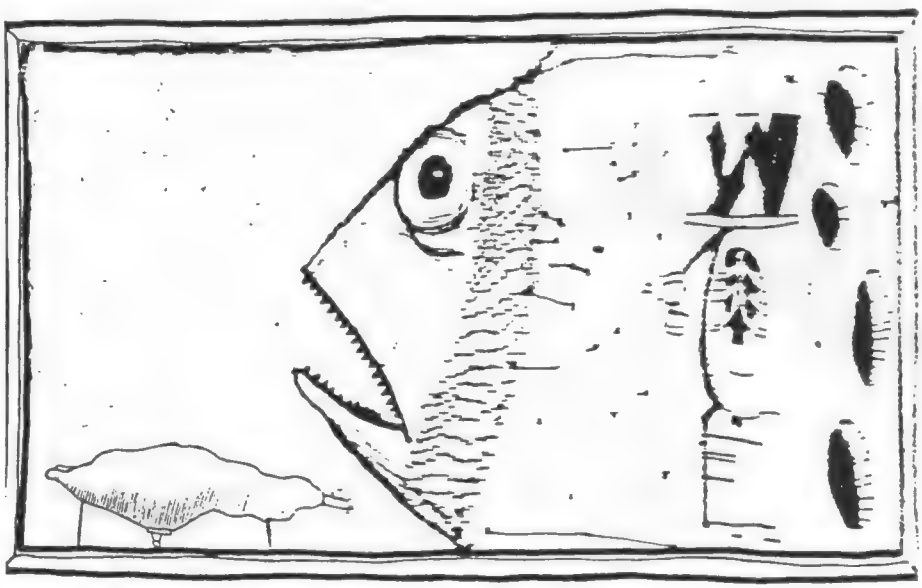

doe zelf normaal!

JEROEN DE LEIJER

rondde die studie af en woont inmiddels weer in Tilburg. In 1993 verscheen zijn eerste stripalbum, De avonturen van Eefje Wentelteefje, *bij uitgeverij Papieren Tijger. Het bleef*

door

JEROEN MIRCK

niet onopgemerkt. Zone 5300 *publiceert de jeugdige stripheldin al vanaf haar eerste nummer, uit oktober 1994, terwijl* Brabants Dagblad *Eefje in 1995 een plaats gaf op de jongerenpagina. Al deze verbreiding van het fenomeen Eefje Wentelteefje leidde tot de 'Prijs van de stad Breda voor strips', een aanmoedigingsprijs voor jong talent die De Leijer vorig jaar tijdens de Bredase Stripdagen in ontvangst mocht nemen. Tegelijkertijd werd* Zone 5300 *door Het Stripschap in de bloemetjes gezet. 'Eefje heeft inmiddels wel een bepaalde underground-status bereikt', zegt De Leijer nu.*

Eefjes geboorte

Jeroen de Leijer: Ik heb altijd al getekend. Je rolt er vanzelf in: eerst werk je op de lagere school voor de schoolkrant, daarna op de middelbare school. Strips waren eigenlijk de gemakkelijkste manier om iets te vertellen. Ook heb ik veel illustraties gemaakt. Voordat ik naar Sint Joost ging, tekende ik veel strips. Ik ben ook voor die tijd met Eefje begonnen. Ze verscheen in die tijd elke maand in *Pop 'n' Cast*, het blaadje van de Tilburgse Muziek-KantenWinkel. Ik heb haar overigens eerder nog getekend voor de *Wwrok*, een blaadje dat we zelf hadden opgericht op de middelbare school. Dat blad was een reactie op de schoolkrant, die op een gegeven moment werd gecensureerd. In *Wwrok* tekende ik rond 1988 de eerste Eefje.

Hoe is de populariteit van Eefje Wentelteefje **in een stroomversnelling terechtgekomen?**
Ik denk dat dat vooral door het boek is gekomen. Het is inmiddels al drie jaar oud, maar er is nog niks nieuws. Het is sowieso een beetje raar gelopen. Ik heb in 1989 wel voor de krant illustraties gemaakt en toen ook geprobeerd om de strip daarin te krijgen. Eefje stond alleen in *Pop 'n' Cast* en in *Wwrok*. **Marcel Ruijters** leerde ik kennen via dat soort blaadjes, want die jongen staat overal in. Hij kent alles wat er maar gemaakt of gekopieerd wordt. Via Marcel kwam ik in de *Onbegrijpelijke Verhalen* terecht, een aantal blaadjes die hij toen had gemaakt. Ook **Matthias Giesen** werkte daar aan mee. Marcel heeft toen ooit een fanzine-dag georganiseerd op een camping in Maastricht en daar kwamen al die tekenaars bij elkaar. Ik heb daar veel mensen leren kennen waar ik nu nog mee omga.

Je eerste album is verschenen bij de relatief onbekende uitgeverij Papieren Tijger uit Breda. Hebben andere uitgeverijen geen interesse getoond?
Ik heb veel uitgeverijen geprobeerd. Maar ja ... het is gewoon een vreemd boek. Voor stripkenners is *Eefje Wentelteefje* misschien nog wel vreemder dan voor mensen die geen strips kennen. Het is geen doorsnee-strip. Ik vind het aan de andere kant ook geen echte undergroundstrip. Het is niet absurdistisch op een choquerende en harde manier. Dat maakt de strip voor uitgeverijen moeilijk te plaatsen.

Komt dat doordat de hoofdrol gespeeld wordt door een lief meisje?
Eefje is niet per se een lief meisje, al komt ze misschien zo over. Ik heb me wel eens afgevraagd hoe het komt dat men de strip zo moeilijk kan plaatsen. Het komt door de verhalen, de tekenstijlen. Die stijlen wisselen, maar ik vind wel dat het hetzelfde handschrift blijft. En dan de onderwerpen ... soms zijn het gewoon grappen, andere keren zijn het verhalen die eigenlijk, als je ze zo zou vertellen, helemaal niet interessant zijn. Bij uitgevers was dat een beetje het probleem. Daar kwam nog bij dat het om een zwart/ witstrip ging.

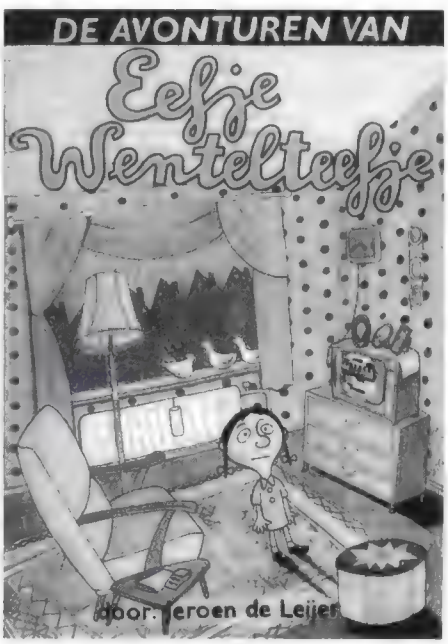

Papieren Tijger was indertijd de enige die het wilde doen. Ik had al bij veel uitgeverijen tevergeefs aangeklopt.

Boven, 'Ik woon in een hondenrijke buurt'

***Rechts*, Kerstkaart 1995 voor Het Stripschap**

***Midden*, Ragnar Plasbips**

***Linksonder*, Schetsen voor *Het gekke geld*, een 12-paginaverhaal dat verscheen in *Zone 5300*, waarin Eefjes tientje wordt gestolen door Ragnar Plasbips.**

***Rechterpagina*, Nog meer schetsen voor *Het gekke geld*.**

Eefjes wereld

Je zegt dat je je eigen strips niet echt absurdistisch vindt. Als we Eefje Wentelteefje **echter afzetten tegen bij voorbeeld het werk van *Gummbah*, een geestesgenoot van je, dan moet haast wel geconstateerd worden dat jouw strip een stuk absurder is dan datgene wat Gummbah maakt. Jouw grappen zijn soms simpelweg niet af, zodat de lezer zich afvraagt: 'Wat moet ik hier mee?'.**

Soms zijn het meer verhaaltjes dan grappen. Voor mensen is dat misschien wel te echt. Neem nou de strip waarin de buurvrouw, die hartstikke eenzaam is, Eefje en Jan-Jaap-Karel-Kees naar binnen haalt om een glaasje limonade te drinken. Het zijn haar eigen kinderen niet, dus zegt ze na verloop van tijd: 'Nu moeten jullie weg'. Dan is het afgelopen. Als je dat gewoon vertelt, slaat het nergens op. In die zin is dat wel absurdistisch, maar de werkelijkheid is nog veel erger.

Wat wilde je met dit eerste boek maken? Zat er een specifiek idee achter om het zo te doen?

Oorspronkelijk stond Eefje in *Pop 'n' Cast*, wat een muziekblad is, en daarin sloeg die strip helemaal nergens op. Toch lazen mensen het. Bovendien vind ik Eefje een heel gewoon persoon. Voor mij staat ze heel dicht bij de werkelijkheid.

Toch komt er dan ook een sprekend paard voor in je strip ...

Een sprekend paard, ja. Dat is inderdaad moeilijker voor te stellen, net als een juffrouw voor de klas die eruit ziet als een ooievaar. Een beetje vreemd. Maar ze heet dan ook juffrouw Ooievaar ...

Voor Het Stripschap ontwierp je een kerstkaart, waar Eefje door haar moeder kattevoer voorgeschoteld krijgt. Het Schap voegde een tekst toe: 'denk ook eens aan hen die wat minder hebben'. Voelde het bestuur zich opgelaten door jouw tekening, net zoals de lezers van Eefje Wentelteefje **dat wel vaker hebben?**

Ik heb ze zelf ook verstuurd, maar dan zonder die toevoeging. Niemand heb ik over dat kaartje horen klagen. Laat de mensen toch zelf oordelen. Als ze er een probleem mee hebben, dan hoor ik dat wel. Zelf zie ik het trouwens niet zo. Ik heb natuurlijk ook wel mindere tijden gekend en dit soort humor hou je daar misschien aan over. Mensen vermoeden altijd iets achter dit soort grappen. Er zit net zoveel in zo'n tekening als je er zelf in wilt zien. Dat zal ik er dan wel instoppen, maar niet bewust. Ik leg het er niet dik bovenop. Maar mensen vermoeden inderdaad bij Eefje heel vaak een psychologische dubbele bodem die ze beangstigend

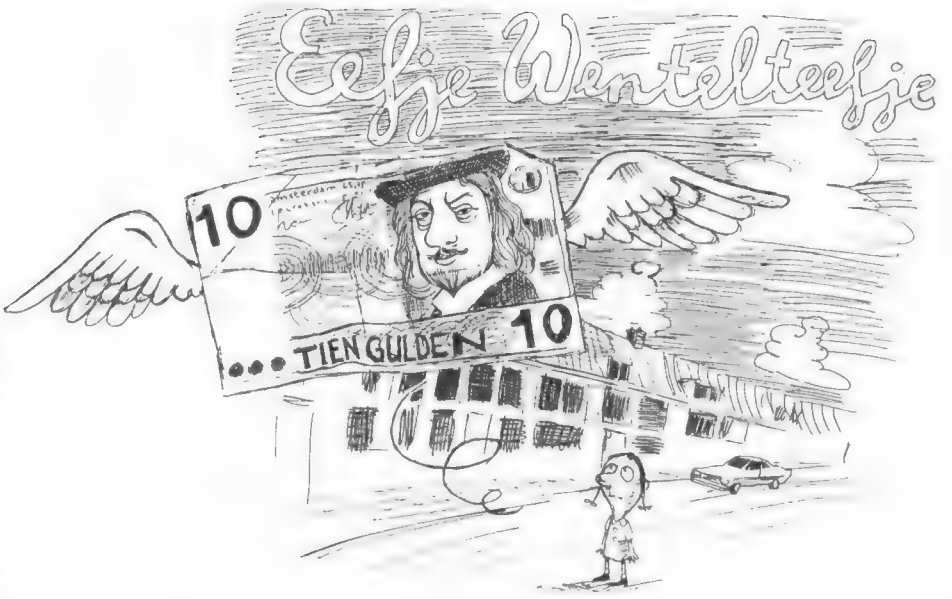

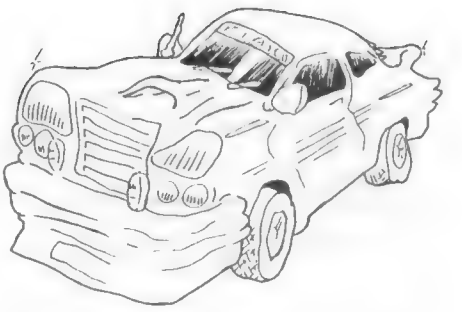

vinden. Het zit er ook wel in. Zo staat in de strip heel vaak de tv aan en in negen van de tien gevallen gaat het over het gat in de ozonlaag. Dat is niet bedoeld als 'Jongens, denk om het gat in de ozonlaag'. Het is net als het feit dat ze altijd lopen te zweten in mijn strip. Misschien is dat wel vanwege dat gat in de ozonlaag ... (lacht)

Is het dat ook?
Het heeft er denk ik wel mee te maken, al hoeft dat niet per se. Ik vind zweten gewoon een mooie panische reactie.

Het komt op mij over alsof jouw personages zich bekeken voelen door de lezer.
Precies, zo van 'Oh shit'. Het is ook eigenlijk een strip in een strip. Het gaat over het stripmedium, met hokjes die eigenlijk allemaal te nauw zijn. Je bedenkt zoiets wel, maar gaat er dan vanuit dat anderen dat toch niet zo zien. Het is wat dat uitdenken betreft een behoorlijk uitgekiende strip. Een hele hoop dingen kunnen daarentegen gewoon echt niet en gebeuren ook niet. Er zal ook bij voorbeeld geen seks in voorkomen, denk ik. Dat is allemaal heel latent en onderhuids aanwezig.

Waarom doe je dat zo?
Omdat dat in het normale leven ook zo is. Sommige dingen worden niet besproken, maar die zie je wel. Eenzaamheid, geldgebrek ... dat soort dingen zitten allemaal in het leven. Het is niet overdreven, al is het wel gekarikaturaliseerd. Dat is ook het probleem met die strip. Mensen voelen gewoon die druk, die spanning.

Eefjes medium

Er staat een nieuw boek van Eefje Wentelteefje **op de rol. Komen daar de stroken in die je voor** Brabants Dagblad **maakte?**
Een aantal wel. Ik heb al meer dan vijftig goeie. Behalve die krantenstrips komen er ook een paar lange verhalen in. Eentje met Vieze Vuile Victor en eentje met Saldo Rossi, de hypnotiseur. Met een paar één-paginagrappen erbij heb ik wel een heel boek bij elkaar.

Stroken, paginagags en korte verhalen ... Maakt dat verschil om je verhaal te vertellen?
Voor mij wel. Drie plaatjes is stapje-stapje-sprongetje, zeg maar. Eén, twee, drie, hup! en dan moet er een grap zijn. Bij een pagina kan de grap overal zitten. Je vertelt een verhaaltje, maar dan vooral via dialogen. Bij een strip van vier pagina's of meer begin je een avontuur te vertellen. Je ontwikkelt dan ook echt een verhaallijn. Ik heb nu een verhaal van twaalf pagina's liggen en dat zou je een avontuur kunnen noemen. Al gebeurt er nog steeds niks in. (lacht)

Eefjes groei

Heb je het idee dat je in de drie jaar sinds het verschijnen van je eerste album beter bent geworden?
Ik probeer de routine altijd te vermijden. Als ik bepaalde problemen heb opgelost, ga ik weer nieuwe opzoeken. Eefje is zeker in de wekelijks verschijnende krantenstrip een steeds terugkerend figuur – je kunt haar niet zomaar een keer weglaten. Daarom ga je er nieuwe achtergronden en nieuwe personen bij betrekken, waardoor Eefje steeds meer contrasteert met de wereld om haar heen.

Wil je dat ook weergeven in je strip: het contrast tussen het kleine meisje en de grote wereld?
Ze wordt steeds wat meer ad rem. Omdat zij steeds terugkomt, moet zij de strip dragen. In het begin stond ze er een beetje bij en zei ze niks. Ze komt steeds meer op de voorgrond te staan en krijgt daardoor meer persoonlijkheid.

Je speelt poppenkast met Eefje in de hoofdrol en werkt tegenwoordig ook aan een animatiefilmpje over haar. Krijg je geen genoeg van Eefje?
Ik doe dat allemaal omdat ik vind dat ze wel wat aandacht nodig heeft. Ik kon ook andere dingen gaan doen, maar ik heb voor Eefje gekozen. Het zal misschien wel een keer ophouden, maar voorlopig nog niet. Het is mijn enige strip en ik kan alles hier wel in kwijt. Er zitten eigenlijk heel weinig grenzen aan. Ik zit niet per se gebonden aan haar, want ik kan ook anderen opvoeren. Eefjes wereld breidt zich steeds meer uit.

Vertel je met de animatie en de poppenkast dezelfde verhalen die je ook op papier zet?
Vaak wel, maar er zijn verschillen. De animatie zit nog wel dicht bij de strip, maar

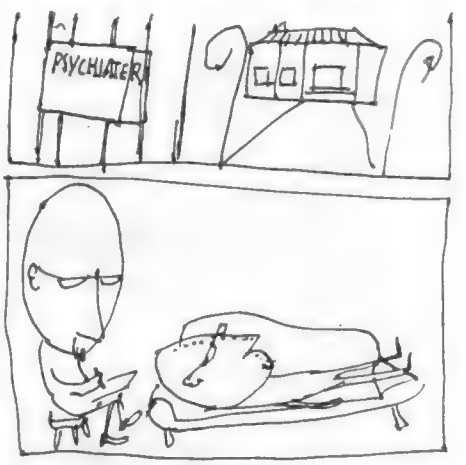

Schets voor De vele verschijningsvormen van Vieze Vuile Victor.

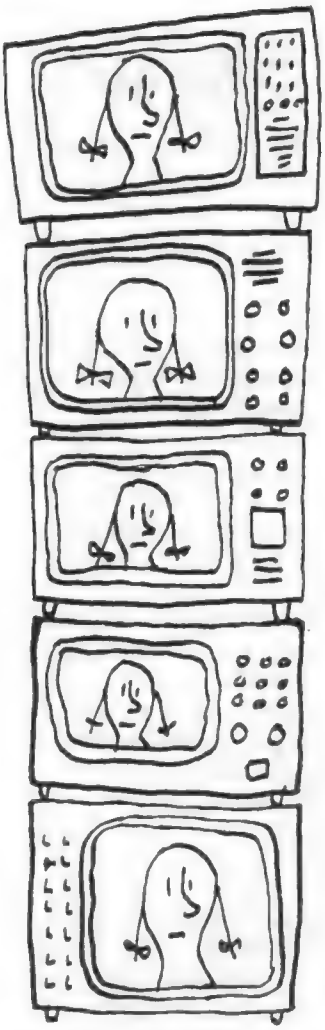

***Boven*, Eefje als tv-ster, een animatiefilmpje van 90 seconden is al op tv te zien geweest.**

***Ernaast*, Zoals het er nu naar uitziet zullen alle Eefjestrookjes in het tweede album worden gebundeld (voorjaar '97).**

***Linksonder*, Jan-Jaap-Karel-Kees op bezoek bij de buurvrouw.**

***Rechterpagina boven*, Linosnede van Eefjes broer Henk met *ernaast*, schets voor het begin van een zielig kerstverhaal.**

***Rechtsonder*, Tekening voor *Presley Paranoia Freakshow*.**

bij de poppenkast gaat het meer chaotisch. Je hebt bij dat poppenkastspelen ook veel meer mogelijkheden.

Waar gaat zo'n poppenkastvoorstelling over?

Het uitgangspunt is bij voorbeeld dat al het geld op is. (lacht) Da's een beetje vaste prik bij mij. Frans en ik wilden daarmee eigenlijk een verhaal maken dat zo ontzettend zielig was dat iedereen zou gaan huilen. Een *tearjerker*, die helemaal niet goed afloopt. Het is koud, de televisie wordt opgehaald, gas, water en licht worden afgesloten ... Eefje moet dan weg, maar het kan nog goed aflopen als ze meedoet aan een grote spelshow. We zitten eraan te denken om haar naar kostschool te sturen. (lacht) Het is een wisselwerking tussen het publiek en onze eigen improvisatie. Er komen ook allerlei figuren in voor die Eefje een bepaalde kant op sturen. Er is nog echt sprake van goed en kwaad, omdat ik vind dat dat bij poppenkast hoort. In die zin zijn de figuren wat meer uitgesproken dan in de strip.

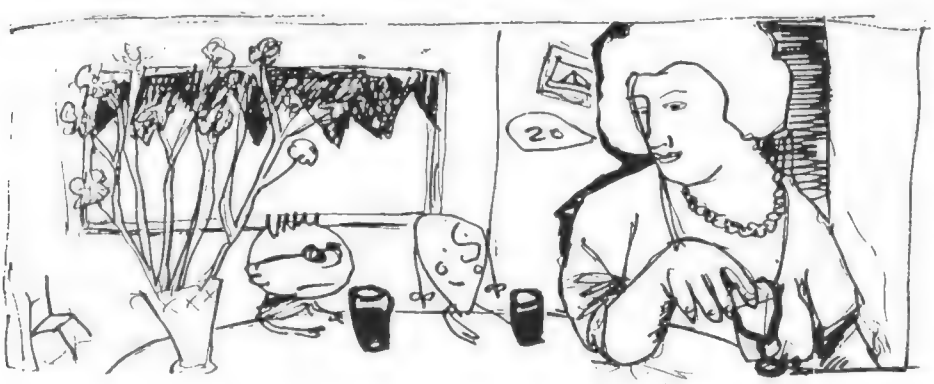

Eefjes maker

Je hebt nog meer nevenactiviteiten, zoals de Presley Paranoia Freakshow en vroeger Pictorex. Dat heeft niet veel met strip te maken.

Strip is natuurlijk maar één ding dat ik doe. Ze moeten je toch altijd weten te

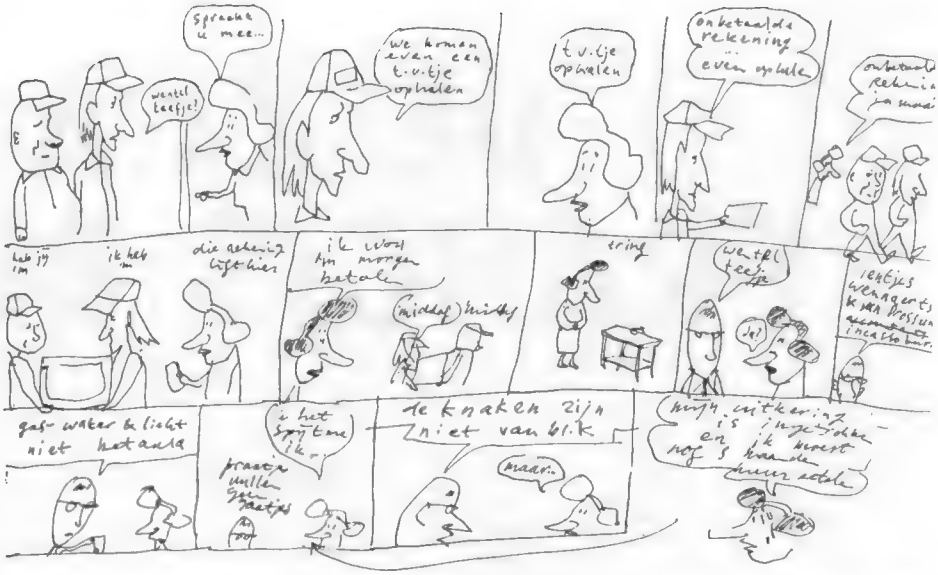

plaatsen. Ik zie mezelf niet als striptekenaar of als kunstenaar. Misschien ben ik wel kunstenaar, maar ik vind dat iets heel vaags. Poppenkast is weer een vorm van theater, maar wordt binnen de theaterwereld niet hoog aangeschreven. Het is wel een heel lullig medium. Mensen zullen bij voorbeeld niet snel denken aan *De Fabeltjeskrant*, terwijl ik dat juist een heel leuke vorm van poppenkast vind.

Kun je rondkomen van de dingen die je doet?
Je moet veel doen, maar kunt er wel van leven. Sommige dingen kosten echter alleen maar geld, zoals het maken van zo'n tekenfilmpje. Misschien levert het in de toekomst geld op, misschien ook niet. Dat is de gok.

Denk je dat het er met Eefje Wentelteefje **in zit om een groot publiek te bereiken?**
Het zou wel kunnen, want voor zover ik het kan bekijken is het publiek heel divers. In *Brabants Dagblad* staat Eefje bij voorbeeld op de jongerenpagina. Zo wordt mijn strip bij de krant dan wel gezien. Maar het blad van de MuziekKanten-Winkel en *Zone 5300* – dat zijn geen veertien- of vijftienjarigen, maar twintigers. Verder hoor ik ook dat dertigers en veertigers het leuk vinden. Het wordt op de een of andere manier wel steeds toegankelijker. Een doorbraak zou dus kunnen. Het hangt echter af van wat uitgevers zelf durven. Als Eefje eenmaal ergens in staat, wordt het wel geaccepteerd. Wat nu als norm gehanteerd wordt is **Hein de Kort**, **Eric Schreurs** en *Doorzon* - iemand heeft dat ook ergens in moeten zetten.

Hoe is Eefje in Brabants Dagblad **terecht gekomen?**
Ik heb mijn werk naar tal van kranten en tijdschriften opgestuurd. *Brabants Dagblad* had wel interesse. Het heeft overigens wel een jaar geduurd voordat de strip daar ook echt in verscheen. Men had problemen met de naam, waar dan een seksuele lading achter zou zitten. Dat snap je gewoon niet! Mensen vinden dat toch een beetje bedreigend. Nu staat het er wel in en hoor je er niemand over. Als iemand dat durft te doen, blijkt ineens dat het allemaal wel meevalt.

Eefjes voorvaderen

Heb je voorbeelden?
Ik ben wel beïnvloed qua tekenstijl, maar ik lijk niet ergens op. Als het om voorbeelden of helden gaat, zou ik **Andy Warhol** noemen, **Vincent van Gogh** of **Picasso**, maar die zijn zo onbetwist goed dat niemand dat zal ontkennen. Ook in de strip zijn er namen waar je niet omheen kunt, zoals *Donald Duck* van **Carl Barks**, **Willy Vandersteen**, *Guust*, **Marc Sleen**, **Kamagurka**, **Charles Burns** en **Peter Pontiac**. Bij mij zit het allemaal op een grote hoop, of het nou kunst is of strip. Het is van alles wat. Dat geldt ook voor film en muziek. Ik wordt door heel veel dingen beïnvloed. En een stripmaniak, dat ben ik niet. Ik lees niet veel strips. Wel ben ik al een hele tijd op zoek naar een boek van *Krazy Kat*. Dat speelt zich af in een heel idiote wereld.

Professor Eierdopje toont Eefje zijn laatste vinding.

Is die bizarre wereld, bedacht door George Herriman**, niet een beetje vergelijkbaar met de vreemde omgeving waarin Eefje Wentelteefje vertoeft?**
Misschien wel. In die wereld gelden heel andere regels, maar hij is wel heel logisch. En wat hij er nou mee wil zeggen ... waarschijnlijk helemaal niets. Die wereld is gewoon raar. Ik vind dat een heel mooie strip.

Denk je dat het medium strip ten volste gebruikt wordt?
Als je wilt afwijken van wat men gebruikelijk doet, dan luidt de vraag: wat is de norm? Ik denk dat *Suske & Wiske* de norm is, maar dat heb ik wel gehad. Willy Vandersteen vind ik een bijzonder goede tekenaar, maar na zijn dood is het een industrie geworden. Dat heeft ook wel weer zijn charmes, maar laatst kwam Vandersteen zelf in zijn strip voor en dat vond ik toch een beetje beschamend. Dat verhaal moest af en dan stop je de tekenaar er maar in. Ik kan dat niet meer lezen. Maar goed, zoiets kan straks ook met Eefje gebeuren. Als je er maar mee doorgaat en jezelf niet vernieuwt, dan moet je bij jezelf te rade gaan. Eefje is nog steeds vernieuwend, ik heb nog steeds het idee dat ik er iets mee kan doen. Als dat niet meer zo is, kan ik beter ophouden.

DE ZAAK FRANCIS BLAKE

door
JEROEN MIRCK

Blake en Mortimer maken een comeback. Een halve eeuw na hun entree in de stripwereld en bijna tien jaar na de dood van Edgar Pierre Jacobs **verschijnt deel dertien:** *De zaak Francis Blake*. **Dit album, getekend door** Ted Benoit **en geschreven door** Jean van Hamme, **is het eerste waar de geestelijke vader niet zelf bij betrokken was. Dat de kaft niettemin suggereert dat het hier om 'een echte Jacobs' gaat, deed de Fondation Jacobs besluiten om naar de rechter te stappen. Sluit dit nieuwe deel goed aan bij de oude klassiekers? En verdient het daar eigenlijk wel een plaats tussen?**

Edgar P. Jacobs

Vijftig jaar geleden beleefden Francis Blake en Philip Mortimer hun eerste avontuur. *Het geheim van de Zwaardvis* werd door hen in de tijdspanne van twee volumineuze albums (later heruitgegeven in drie delen) ontrafeld. Het was het begin van een boeiende avonturenreeks waarin maker **Edgar Pierre Jacobs** spionageperikelen koppelde aan ondoorgrondelijke mysteries. De doorwrochte strip gold als een sterke pijler voor het weekblad *Kuifje*, dat vanaf haar oprichting na de Tweede Wereldoorlog plaats had ingeruimd voor *Blake en Mortimer*.

Jacobs was een perfectionist. Zijn scenario's en tekeningen waren tot in de kleinste details uitgewerkt. Dit monnikenwerk resulteerde onder meer in *Het gele teken*, een album dat al sinds de jaren zestig tot de *evergreens* van het beeldverhaal wordt gerekend. Helaas hield de auteur het hoge niveau van zijn eigen reeks niet tot het laatste boek vast. Toen het einde van zijn leven in zicht kwam, maakte hij het enigszins teleurstellende *De 3 formules van professor Satô*. Dit tiende (na herdruk elfde) album uit de reeks was klinisch, maar bovenal het eerste deel van een tweeluik. Jacobs had het scenario voor het afsluitende deel reeds geschreven en was begonnen aan het schetswerk, al moet hij hebben geweten dat de tijd hem ontbrak om dit slotakkoord te voltooien. Met zijn overlijden bleven zijn geesteskinderen Blake en Mortimer zitten met een open einde.

In tegenstelling tot wat zijn collega en vriend **Hergé** in zijn testament had laten vastleggen omtrent *Kuifje*, had Jacobs vermoedelijk geen veto uitgesproken tegen het voortzetten van *Blake en Mortimer* na zijn dood. **Bob de Moor**, een andere naaste collega van Jacobs, toonde zich bereid om het onafgemaakte verhaal te voltooien. Had hij dat maar nooit gedaan. In 1990 verscheen het tweede deel van *De 3 formules van professor Satô* en de liefhebber stond het huilen nader dan het lachen. Zelfs met het schetsmateriaal van de meester was De Moor er niet in geslaagd om het vakmanschap van de eerdere albums te benaderen. Sterker nog: door zijn armlastige gepriegel, waarin Blake, Mortimer, Olrik en Satô ten onder gingen als statige Barbie-poppen, kreeg de legendarische reeks een nog vele malen dramatischer slot dan Jacobs haar zelf al had geschonken. Hoe was dit trauma nog ooit weg te poetsen?

Erfenis

Het antwoord op de vraag naar de toekomst van *Blake en Mortimer* heeft zes jaar op zich laten wachten, maar is nu dan eindelijk gegeven in de vorm van een nieuw album. *De zaak Francis Blake* doorbreekt een lange radiostilte die eigenlijk een stilte voor de storm was. De Brusselse uitgeverij Blake et Mortimer heeft naarstig gezocht naar auteurs die de erfenis van Jacobs konden dragen en contracteerde een wonderlijk koppel: scenarist **Jean van Hamme**, bekend van de succesreeks *Thorgal*, *XIII* en *Largo Winch*, en tekenaar **Ted Benoit**, iets minder bekend dankzij *Morfeu Electrico* en *Lichtstad*, twee

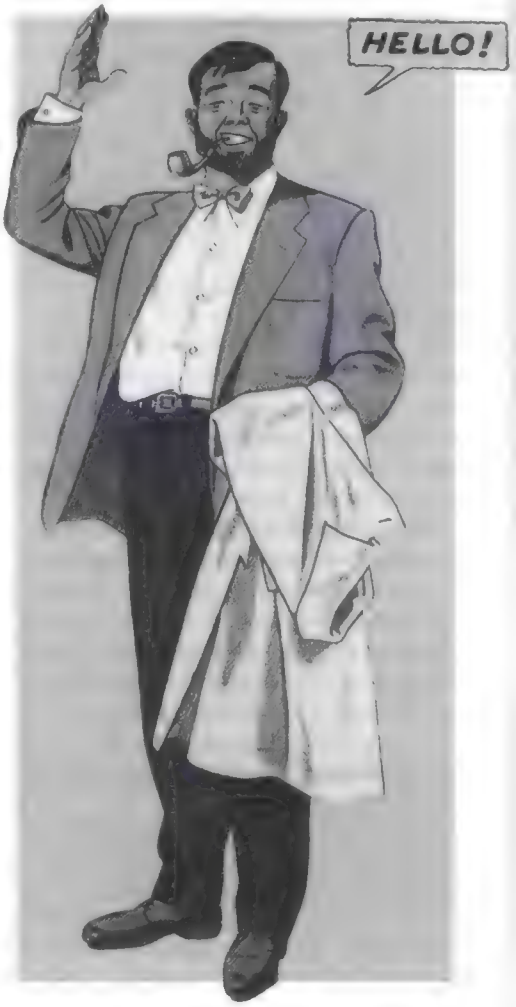

HET IS EEN UITZONDERLIJK MOOIE JUNIMAAND OP HET MOMENT DAT DIT VERHAAL BEGINT, VERNEMEN DE LONDENAREN, HAASTIG OP WEG NAAR HUN WERK IN DE CI' ', VERONTRUSTEND NIEUWS..
WINNER
779 FZB

albums in klare lijn met Ray Banana in de hoofdrol.

Van Hamme en Benoit – twee namen die op grond van hun zeer uiteenlopende oeuvres normaal gesproken nooit aan elkaar verbonden zouden worden. Wat betreft *Blake en Mortimer* liggen de kaarten anders: voor het tekenwerk zocht men iemand die specialist is op het gebied van de klare lijn en voor het scenario een door de wol geverfde verteller die een naam heeft hoog te houden. De uitgever vond de juiste personen en haalde ze – ongetwijfeld met een argumentatie in dollartekens – over om de sprong in het diepe te wagen.

Het is moeilijk om een beroemde stripreeks over te nemen, aangezien je altijd vergeleken zult worden met je illustere voorganger. Een tekenaar met een eigen, veelzijdig oeuvre zal zich er al gauw te goed voor vinden, maar dankzij het inkrimpen van de stripmarkt wegen dergelijke principes niet zwaar meer. **William Vance** is inmiddels niet meer weg te denken als de tekenaar van de subreeks *Marshal Blueberry*, terwijl **Dick Matena** zich onder pseudoniem op een spin-off van *Storm* heeft geworpen. Tekenaar Benoit zal zich vermoedelijk niet geïdentificeerd hebben met deze twee beroemde 'sub-auteurs'. Daarvoor verdient hij te weinig met zijn eigen strips. Eigenlijk is *Blake en Mortimer* voor hem dan ook een buitenkans. Ook scenarist Van Hamme zal vermoedelijk niet wakker hebben gelegen van deze nieuwe noot op zijn zang. De zelfverzekerde veelschrijver leverde toch al verhalen aan Jan en alleman. Bovendien kun je op zo'n moment van creatieve overproduktie wel een uitdaging gebruiken.

Mortimer wandelt onder een wolkenhemel die Jacobs nooit zo zou tekenen.

Harmonie

Een uitdaging is *De zaak Francis Blake* inderdaad geworden. Voor de auteurs zelf, maar vooral voor de lezer. Zullen Benoit en Van Hamme erin slagen zich te handhaven in het vaarwater van Jacobs? Wie het album doorbladert, is geneigd die vraag instemmend te beantwoorden. *De zaak Francis Blake* ademt in veel opzichten de klassiek-Engelse sfeer van de authentieke *Blake en Mortimer*-verhalen.

Bij nadere beschouwing blijkt dat Benoit er uitstekend in is geslaagd om zich de stijl van Jacobs aan te meten. De lijnvoering is weliswaar vetter dan bij de meester, maar de pagina-indeling en de weergave van de hoofdpersonages is in volmaakte harmonie met de oudere albums. Wisselvalliger gaat Benoit om met de decors. Hij kan goed uit de voeten met interieurs, maar zodra Mortimer terecht komt op de Schotse hooglanden worden de beperkingen van de tekenaar duidelijk. Heidelandschappen lijken doods, terwijl rotsblokken kunnen doorgaan voor decorstukken uit het theater. Maar let vooral op de kleine wolkjes in de lucht: zo nonchalant zou

OP HET SCHERM TEKENEN ZICH DE CONTOUREN AF VAN EEN GESTALTE. DE FIGUUR IS WAZIG, MAAR WANNEER HONEYCHURCH HET BEELD SCHERP HEEFT GESTELD...
IS TOT GROTE VERBAZING VAN IEDER EEN HET GEZICHT VAN KAPITEIN FRANCIS BLAKE DUIDELIJK HERKEN
?
??
!?
!?
5

Spion Blake wordt op heterdaad betrapt.

Ted Benoit

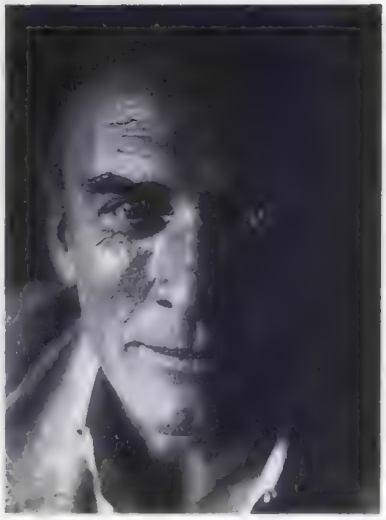

Jean van Hamme

Jacobs ze nooit getekend hebben!
Met het scenario is in feite niets mis. Van Hamme heeft zich goed gedocumenteerd en moet het werk van Jacobs haarfijn uitgeplozen hebben. Zijn vertelstijl lijkt in alles op de meester, inclusief de overvolle tekstballonnen en de volstrekt overbodige kaderteksten ('Glimlachend haalt Mortimer een folder uit z'n binnenzak'). Helaas is hij hier in het album niet helemaal consequent in. Wanneer het verhaal zijn climax nadert, neemt het aantal verklarende teksten zienderogen af.

Vakmanschap

En dan het verhaal zelf. Dat is puur vakmanschap, zoals gezegd. Londen wordt opgeschrikt door verontrustend nieuws. Er bevindt zich een verklikker binnen de Intelligence Service, de Engelse geheime dienst. Deze 'mol' zou in dienst zijn van een omvangrijk buitenlands misdaadnetwerk. Bij een geheim trefpunt is een spion gearresteerd die de boodschappen van de verklikker ophaalde. Bovendien zijn er op de betreffende plek foto's gemaakt waar de 'mol' op zou kunnen staan. Bij het ontwikkelen is echter iets misgegaan met de negatieven – Van Hamme zal de Nederlandse perikelen in Srebrenica goed gevolgd hebben. Niettemin is het hoofd van Francis Blake duidelijk herkenbaar op één van de afdrukken.

Blake wordt in staat van beschuldiging gesteld, maar vlucht met de gearresteerde spion. De Intelligence Service en Scotland Yard zetten een grootscheepse opsporing op touw, maar zonder succes. Blake laat zich door de spion brengen bij niemand minder dan zijn aartsrivaal Olrik, die het Engelse spionagenetwerk coördineert in opdracht van een vreemde mogendheid. Mortimer start intussen op eigen houtje een zoektocht naar zijn vriend Blake. Hij moet het stellen zonder de medewerking van de geheime dienst, die de professor als mogelijk medeplichtig beschouwt.
Er ontrolt zich een boeiend verhaal, waarin Van Hamme menige verrassende wending heeft ingebouwd. Af en toe zijn ontwikkelingen wat vergezocht (zoals de ondergrondse gang die Mortimer exact leidt naar de grot waar hij zo hoognodig heen moet om nog een rol te kunnen spelen in het verhaal), maar dat mag de pret niet drukken. *De zaak Francis Blake* is een klassieke avonturenstrip in de traditie van E.P. Jacobs, waarin slechts het vroeger alom aanwezige mysterie ontbreekt. Het is knap dat zowel Benoit als Van Hamme erin zijn geslaagd om de stijl van *Blake en Mortimer*s geestelijke vader redelijk dicht te benaderen.
Dat brengt me bij de vraag of het eigenlijk wel zover had moeten komen dat het oeuvre van Jacobs wordt uitgebreid door anderen. De bijdrage van Bob de Moor heeft duidelijk gemaakt dat je een toonaangevende reeks veel schade kunt toebrengen met de publicatie van een nieuw, 'vreemd' deel. *De zaak Francis Blake* is in vergelijking nog veel

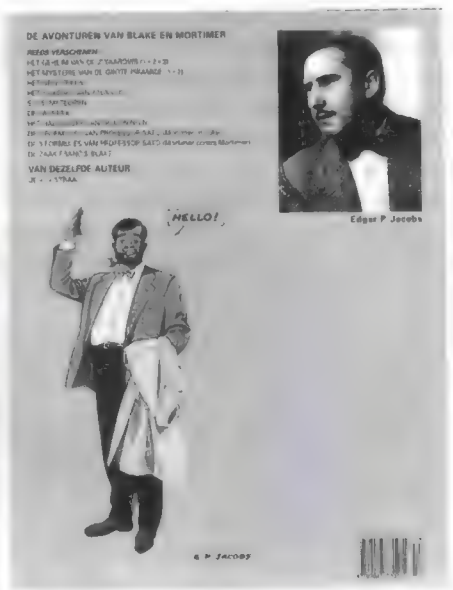

Het sinds 19 oktober 1996 verboden omslag van het album.

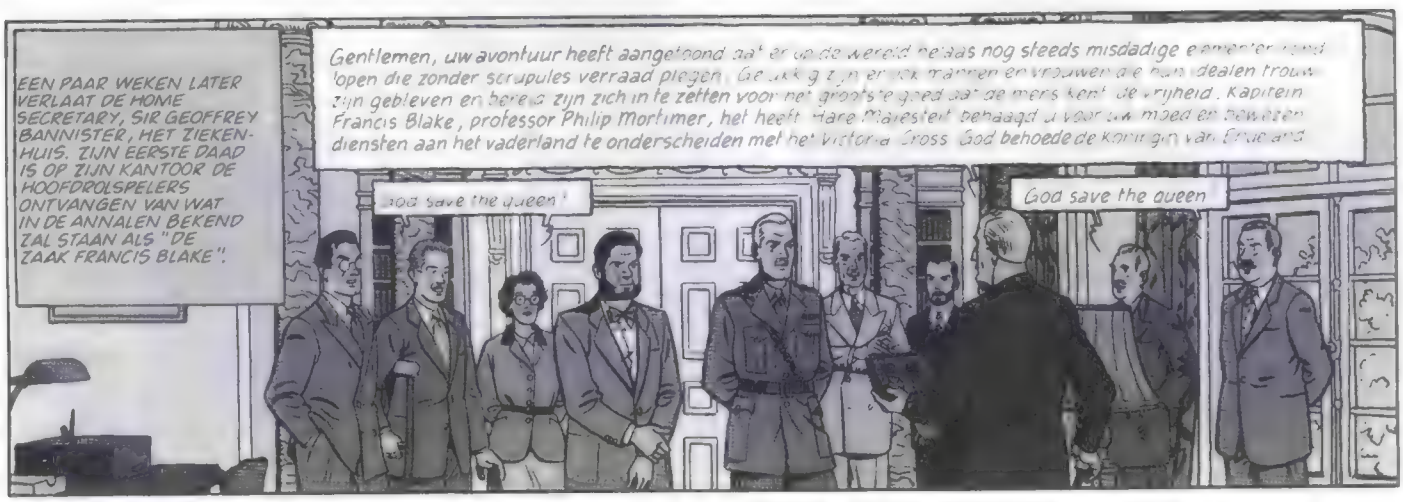
EEN PAAR WEKEN LATER VERLAAT DE HOME SECRETARY, SIR GEOFFREY BANNISTER, HET ZIEKENHUIS. ZIJN EERSTE DAAD IS OP ZIJN KANTOOR DE HOOFDROLSPELERS ONTVANGEN VAN WAT IN DE ANNALEN BEKEND ZAL STAAN ALS "DE ZAAK FRANCIS BLAKE".
Gentlemen, uw avontuur heeft aangetoond dat er op de wereld helaas nog steeds misdadige elementen rond lopen die zonder scrupules verraad plegen. Gelukkig zijn er ook mannen en vrouwen die hun idealen trouw zijn gebleven en bereid zijn zich in te zetten voor het grootste goed dat de mens kent: de vrijheid. Kapitein Francis Blake, professor Philip Mortimer, het heeft Hare Majesteit behaagd u voor uw moed en bewezen diensten aan het vaderland te onderscheiden met het Victoria Cross. God behoede de Koningin van Engeland.
God save the queen
God save the queen

Benoit en Van Hamme eindigen het verhaal op een manier die ook Jacobs niet vreemd was.

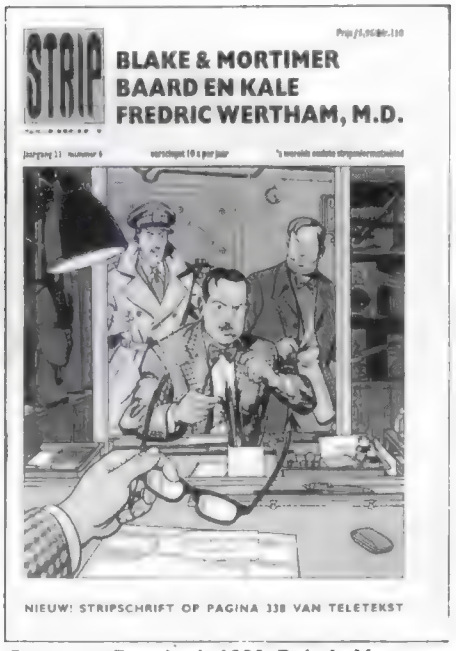

Cover van Benoit uit 1990. Bob de Moor leefde nog, dus van een overname van de reeks was nog lang geen sprake.

vreemder: Jacobs heeft er zelf geen enkele hand in gehad. En daar wringt de schoen. Wat doet dit album dan tussen decennia oude klassiekers als *Het mysterie van de grote piramide* en *S.O.S. meteoren?*

De Fondation Jacobs vroeg zich dit wellicht ook af. Zij spande een kort geding aan tegen de uitgever vanwege het feit dat de informatie op de kaft van *De zaak Francis Blake* suggereert dat het hier om 'een echte Jacobs' gaat. **Jocelyne Nubourg** van uitgeverij Blake et Mortimer vindt dit een vreemde zet van de Fondation: 'Indertijd is de Studio Jacobs voor veel geld verkocht aan de uitgever. De stichting heeft dus formeel geen recht van spreken meer. Bovendien is en blijft het een ode aan Jacobs.' Nubourg rekent erop dat haar uitgeverij het kort geding wint.

Dat *De zaak Francis Blake* een echt Jacobs-album lijkt te zijn, is natuurlijk een listige verkooptruc, die duidelijk maakt dat het voortzetten van deze ooit zo succesvolle reeks deels uit winstbejag is geboren. Helaas heeft de stripmarkt dergelijke parasitaire ontwikkelingen zelf over zich uitgeroepen. Voor Ted Benoit en Jean van Hamme is het sneu. Hoe goed ze ook hun best doen, tegen het verleden zullen ze het altijd af moeten leggen – al was het maar op grond van het feit dat ze met geleende karakters werken. Het is onmogelijk om dit nieuwe album los te zien van de oorspronkelijke boeken. Aan het geesteskind van een ander is weinig eer te behalen.

Blake en Mortimer 13:
De zaak Francis Blake

Benoit & Van Hamme
Blake et Mortimer 1996
ISBN 90-6737-027-4
Prijs ƒ 11,25 / Bfr 225
(68 pagina's, kleur, s.k.)
***

De zaak E.P. Jacobs

Fondation Jacobs heeft van de Brusselse rechtbank op donderdag 17 oktober haar gelijk gekregen in de kwestie rond de misleidende cover van De zaak Francis Blake. *Uitgeverij Dargaud werd opgedragen om de verspreiding en verkoop van de nieuwe* Blake en Mortimer *binnen 48 uur stop te zetten. Alle albums die nadien zouden worden aangetroffen op verkooppunten, leveren een boete op van Bfr.10000 (±ƒ550). De uitgever heeft de distributie stopgezet, maar geen albums uit de winkel laten halen.*

Het Brusselse arrest is 'een versterking van de morele rechten van een auteur,' meent de Fondation Jacobs, die de belangen behartigt van de overleden ***Edgar Pierre Jacobs****. Zij had een kort geding aangespannen tegen uitgeverij Dargaud (verantwoordelijk voor de imprint Blake et Mortimer), aangezien met name de rug en achterflap van* De zaak Francis Blake *suggereerden dat het om een verhaal van Jacobs ging. Naast het terugnemen van alle albums, dient de uitgever het concept voor de herziene cover voor te leggen aan de Fondation. Dargaud gaat in beroep tegen de uitspraak, maar heeft al wel besloten tot een heruitgave met nieuwe kaft.*

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

AGENDA

t/m 17 november
Expositie 'Strip Zone', Sperminator!AUT! Promotion met onder anderen Hein de Kort, Joost Swarte, Eric Schreurs, Marcel Ruijters, Floris Oudshoorn, Willem Vleeschouwer, Wasco, Elyh, Lian Ong en Barbara Stok, Motel Bar, Oude Kijk In 't Jatstraat 25, Groningen, info: (+31) 050-3111344.

t/m 24 november
Expositie 'Tout Wasterlain', Musée Jules Destree, Hotel de Ville, Place Charles II, Charleroi, België, info: (+32) 071-230298.

t/m 30 november
Expositie 'Strips, ruimte, toekomst', De verschillende imaginaire werelden uit de strip, Eurospace Center, Transinne-Redu, België, info: (+32) 061-656465.

t/m 30 november
Expositie 'Legenden in stripvorm', De verbeelding van mensen van alle tijden vertaald in strips, Vieille Ferme, 1 rue Preuré, Godinne, België, info: (+32) 081-408010.

t/m 1 december
Expositie 'Een diner in Kinshasa' van jonge Zaïrese tekenaars, laureaten van een wedstrijd, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

t/m 15 december
Expositie rond het 50-jarig bestaan van uitgeverij Lombard, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

t/m 31 december
Expositie 'De ballons van het Atomium' over hoe het Atomium sinds de Expo '58 striptekenaars heeft geïnspireerd, Atomium, Eeuwfeestlaan, Brussel, België, info: (+32) 02-4770977.

t/m 31 december
Expositie 'Geschiedenis van België: feiten en balloons', Congreshotel, Congresstraat 40, Brussel, België, info: (+32) 02-2171890.

t/m 31 december
Exposities 'Station Morris' en 'Station Dupuis', Metrostation, Charleroi, België, info: (+32) 071-276742.

t/m 31 december
Expositie 'Hugo Pratt. Literaire reizen', Museum voor Schone Kunsten, Bergen, België.

t/m 31 december
Expositie 'Privé-collecties', Verkoop ten voordele van de Nationale Stichting voor onderzoek naar hartziekten bij kinderen, Hotel Eurovillage, Karel de Grotelaan 80, Brussel, België, info: (+32) 02-2308555.

t/m 5 januari 1997
Expositie 'De geboorte van Blake en Mortimer, 50 jaar geleden', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

t/m 31 maart 1997
Expositie 'De euro van de oudheid. Nieuw geld onder keizer Augustus', met als decor groot opgeblazen tekeningen uit de Alex-strips van Jacques Martin, Rijksmuseum Het Koninklijk Penningkabinet, Rapenburg 28, Leiden, info: (+31) 071-5120748.

16 en 17 november
2e Mechelse Stripdagen, Cultureel Centrum A. Spinoy, Mechelen, België, info: (+32) 015-555806.

18 november t/m 15 december
Expositie 'Strip Zone', met werk van Marcel Ruijters, Motel Bar, Oude Kijk In 't Jatstraat 25, Groningen, info: (+31) 050-3111344.

22 t/m 24 november
11e Internationaal Stripfestival van Charleroi, Palais des Expositions, Charleroi, België, info: (+32) 071-276742.

29 november
Signeersessie Henk Kuijpers, stripwinkel Silvester, Snellestraat 8, 's-Hertogenbosch, info: (+31) 073-6123529.

1 t/m 31 december
Expositie 'Hausman: een toverwereld', Mekanik Strip, St. Jacobsmarkt 73, Antwerpen, België, info: (+32) 03-2342347

16 december t/m 12 januari 1997
Expositie 'Strip Zone', met werk van Edmond Spierts, Motel Bar, Oude Kijk In 't Jatstraat 25, Groningen, info: (+31) 050-3111344

12 januari 1997
3e Strip-, platen- & cd-beurs, Alpheusdal, Filip Williotstraat 22, Berchem (Antwerpen), België, info: (+32) 03-2362540

13 januari 1997 t/m 16 februari 1997
Expositie 'Strip Zone', met werk van Don Lawrence, Motel Bar, Oude Kijk In 't Jatstraat 25, Groningen, info: (+31) 050-3111344.

17 februari 1997 t/m 16 maart 1997
Expositie 'Strip Zone', met werk van Ricky van Duuren, Motel Bar, Oude Kijk In 't Jatstraat 25, Groningen, info: (+31) 050-3111344.

17 maart 1997 t/m 13 april 1997
Expositie 'Strip Zone', met werk van Peter Pontiac, Motel Bar, Oude Kijk In 't Jatstraat 25, Groningen, info: (+31) 050-3111344.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE PAGINA
http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift/agenda.htm

SPAWN!
IK MOET HAAR VADER HAAR LATEN WETEN DAT IK LEEF. MEN DENKT DAT IK VIJF JAAR GELEDEN BEN GESTORVEN. WAT ZAL ZE DENKEN?
HET MAAKT NIETS UIT ALS IK HAAR NIET KAN VINDEN
IK WEET NIET WAAR WE WOONDEN OF WERKTEN
BANG— LEEF IK OPEENS WEER IK LEEF! ONGEVEER. BUITEN MAAR HERINNER IK ME DAT IK EEN AFSPRAAK MAAKTE
ZIEL

Inmiddels alweer zo'n vier-en-een-half jaar geleden verscheen *Spawn 1* als tweede publicatie van de met veel tamtam uit de grond gestampte uitgeverij Image Comics. Destijds werd de nieuwe strip van voormalig *Spider-Man*-tekenaar (en -schrijver) Todd McFarlane met open armen door de fans ontvangen. Onlangs ging een al lang door comicminnend Nederland gekoesterde wens in vervulling, toen Juniorpress (die zich tot dan toe voornamelijk had toegelegd op vertalingen van Marvel-strips) de eerste vertaalde *Spawn*-comic op de markt bracht.

Deze diversificatie van het JP-pakket was korte tijd daarvoor al ingezet met het verschijnen van *Gen13 1* en zal binnenkort nog eens worden benadrukt als ook *Witchblade 1* zijn weg naar de tijdschriftenhandels en kiosken zal vinden.

Voor de liefhebber van Amerikaanse comics zal het verhaal van Spawn genoegzaam bekend zijn. De jonge luitenant-kolonel Al Simmons, gelukkig getrouwd met zijn Wanda, kwam onder duistere omstandigheden om het leven. In plaats van 'gewoon' te sterven, werd hij uitverkoren om een nieuw leven op Aarde te beginnen als een zogenaamde 'Hellspawn' (vrij te vertalen als 'duivelsgebroed'). Hij kreeg echter wel een nieuw (niet al te aantrekkelijk) lichaam, een aantal mysterieuze gaven en een cape die af en toe een eigen leven leidt. We zien hoe hij probeert te wennen aan zijn nieuwe bestaan en hoe hij moet accepteren dat het leven verder is gegaan zonder hem. Een schrijnend voorbeeld hiervan is het feit dat Wanda is hertrouwd (met zijn beste vriend Terry Fitzgerald) en inmiddels een dochtertje heeft.

In de eerste hoofdstukken stelt McFarlane ons voor aan een groot aantal supporting characters. Voorbeelden zijn het komische politieduo Twitch en Burke, de louche Jason Wynn en de Violator, een griezelig wezen dat af en toe de gedaante van een clown aanneemt en Spawns aartsvijand zal worden. Tevens wordt in deze hoofdstukken de basis gelegd voor een aantal behoorlijk gecompliceerde plotlijnen, onder andere betreffende Spawns herkomst en de ware toedracht omtrent zijn dood enzovoorts. Inmiddels zijn er in Amerika al ruim vijftig delen van

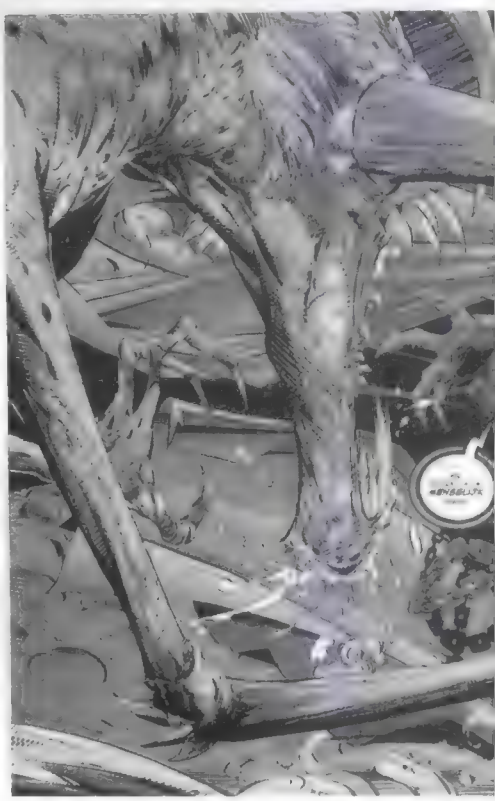

SPAWN™

door
PETER DE BRUIN

***Links*, Spawn, in een nieuwe gedaante, ontmoet zijn vrouw na vijf jaar.**

***Middenonder*, Spawns krachten overtreffen die van The Violator: hij heeft geen hart nodig.**

***Rechtsonder*, Het komische politieduo Twitch en Burke.**

Spawn verschenen en sommige van de genoemde plotlijnen zijn pas onlangs tot een einde gebracht. McFarlane heeft de neiging het centrale plot af en toe even te vergeten, waardoor er bij tijd en wijle veel te weinig tempo in het verhaal zit. Als het gaat om het schrijven van dialogen en het structureren van een hoofdstuk van 22 pagina's, dan heeft McFarlane in de afgelopen jaren beslist veel geleerd. Toch is het duidelijk dat hij in de eerste plaats tekenaar is en het schrijven hem minder in het bloed zit. Om deze reden is het des te betreurenswaardiger dat hij zich tegenwoordig volledig op het script heeft toegelegd. De eerste delen zijn nog getekend door McFarlane zelf, later zal hij de tekenpen aan klonen **Greg Capullo** en **Tony Daniel** overdragen. Niet alleen in hun tekenstijl, maar ook in de strips die voormalig werkgever Marvel publiceert, is zijn invloed op beginnende tekenaars duidelijk merkbaar.

Het lage tempo waarmee McFarlane het centrale plot uitwerkt, zal in de Nederlandse uitgaven gelukkig minder snel in het oog springen. Juniorpress heeft namelijk gekozen voor superdikke uitgaven met daarin steeds vier Amerikaanse nummers. De hieraan verbonden verkoopprijs is dan nog relatief laag, zeker gezien de alsmaar stijgende papierprijs en het feit dat de Amerikaanse lezer voor vier losse deeltjes bijna het dubbele kwijt is. Een ander positief aspect van het formaat van de Nederlandse uitgaven is de papiersoort. In tegenstelling tot de andere superheldencomics die Juniorpress uitgeeft, worden hier kosten noch moeite gespaard. Deze keuze is beslist te verdedigen, want het tekenwerk van McFarlane is zonder meer zeer spectaculair en de computer-inkleuring komt op het luxe, gladde papier uitstekend tot zijn recht.

Spawn staat in de Verenigde Staten geregeld aan de top van de lijst van bestverkochte comics. Hieraan de conclusie verbinden dat het ook de beste comic is die op dit moment wordt gemaakt, zou te veel eer zijn. Desalniettemin mag worden verwacht dat *Spawn* zich ook in Nederland, met name onder de lezers die de oorspronkelijke uitgaven destijds hebben gemist, in een grote populariteit zal gaan verheugen.

Spawn 1

McFarlane
Semic Juniorpress 1996
ISBN geen
Prijs f11,95 / Bfr.269
(96 pagina's, kleur, s.k.)
**

IK WILDE DAT IK EENS EEN RUSTIGE NACHT HAD. GEEN RAPPORTEN. GEEN TELEFOON. GEEN ZORGEN. NIETS
DAT HOUDT U NET VOL
NOOIT IK WILLEN
Los Angeles Times

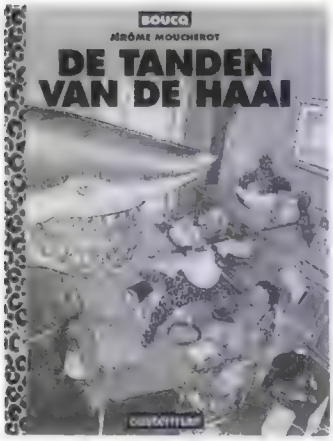

De tanden van de haai

Boucq & Moucherot
Casterman 1996
ISBN 90-303-8089-6
Prijs ƒ29,90 / Bfr.540
(80 pagina's, kleur, h.k.)

Voor absurditeiten kun je bij **François Boucq** altijd terecht. Op tekst van **Jérôme Moucherot** krijgt hij ook met *De tanden van de haai* de lachers op zijn hand. Het is een sterke parodie op het kleinburgerlijke gezinsleven. Ook is het een ridiculisering van het genre van de avonturenstrip. Bovendien neemt het wijsgeren en beoefenaars van andere wetenschappen doeltreffend op de korrel. Waarmee dit album zelf weer filosofisch wordt.

Alle clichés van het ideale gezinnetje worden door de absurde ambiance van *De tanden van de haai* uitvergroot en daarmee volkomen belachelijk gemaakt. Want de volmaakte huisvader Fré van der Mugge lijkt, afgezien van zijn uit tijgervellen vervaardigde nette pak, een normaal mens, maar in feite is hij een Bengaalse tijger. In de muren van zijn appartement zwemt een haai die onder het avondeten zijn jongste zoon brutaalweg rooft. Palief rest niets anders dan het dier te achtervolgen in een wat langgerekt avontuur dat zich afspeelt in de vijfde dimensie van de spouwmuur. Niemand minder dan **Leonardo da Vinci** doet hem, via de zwakke plek die zich nu eenmaal in iedere muur bevindt, in de peilloos diepe oceaan van de tien centimeter dikke muur belanden. Hier beleeft hij verwarrende momenten met visscholen die tevens vakantiegangers in de file blijken te zijn en heremietkreeften die een bidet als schelp hebben uitgezocht. De eerste van deze kreeften die zijn pad kruist, vertrouwt hem toe: 'Ik mediteer de godganse dag over de ijdelheid der dingen, ofwel in mijn schulpje, ofwel voor mijn raam.' Wat Van der Mugge de volgende reactie ontlokt: 'Eindelijk een normaal mens.' Het zegt veel over de idiotie van *De tanden van de haai*.

Natuurlijk onthaalt Boucq ons weer op zijn karakteristieke personages, die zo doodgewoon zijn dat ze binnen de logica van het verhaal te gek voor woorden worden. De tekenaar haalt een aardige grafische truc uit als er overgeschakeld wordt van het gezin aan tafel naar de haai in de muur annex oceaan. In verband met de veranderde zwaartekracht wordt het interieur een kwartslag gekanteld, waarop de lezer de roofvis in zijn dimensie ontwaart. Als een speedboat laat hij een schuimend spoor van golven achter in het vaalblauwe behang van de living.

Het is onderhoudend, grappig en prikkelend om deze opeenvolging van onzin te lezen. Onzin die men wel serieus moet nemen, want anders is er niks aan.

NU

***

Heer Bommel: De weekbladpublikaties - Revue I t/m 4

Toonder
Panda 1995
ISBN 90-6438-168-2 (deel 1)
ISBN 90-6438-169-0 (deel 2)
ISBN 90-6438-170-4 (deel 3)
ISBN 90-6438-171-2 (deel 4)
Prijs ƒ495 (_Bfr.9900) per set
(±132 pagina's per deel, kleur, h.k.)

De prachtig gekleurde afleveringen van de avonturen van Tom Poes en heer Bommel in *Revue* uit de jaren vijftig zullen menigeen, die ze destijds in handen heeft gehad, nog scherp voor de geest staan.

De wijze waarop uitgeverij Panda nu alle *Revue*-verhalen in vier kloeke delen uitgeeft, verdient bewondering.

Het zijn mooie gereproduceerde afbeeldingen, die hun magie van destijds niet verloren hebben. De uitvoering tegen een zwarte achtergrond versterkt de nostalgie en geeft het werk een voornaam karakter, het verzamelde werk van **Marten Toonder** waardig. De samenstellers vermelden in het colofon de namen van alle betrokken Toondermedewerkers en wat hun aandeel in de totstandkoming van de verhalen is geweest. Dat is een toegevoegde waarde, die voor de echte Toonderverzamelaars waar voor hun geld biedt. Niet alleen voor wie de *Revue*-verhalen niet in origineel bezitten, maar ook voor diegenen die ze wel kunnen koesteren, is deze reeks een aanwinst.

Tot zover mijn lof.

De eerste verschenen bundel bevat bewerkingen van verhalen, die eerder als dagstrip verschenen. Ik herinner mij de lichte weerzin, die me, als kind zittend bij de kapper en gek op het lezen van bladen als *De Lach*, *Panorama* en *De Uitkijk*, overviel, toen ik zag hoe de oorspronkelijke dagstrips in het toen nog jonge blad *Revue* waren aangepast. Niet zozeer door de kleuren, die waren prachtig, maar door de - naar mijn gevoel - verminkingen van de verhalen, die een aantal jaren eerder zo'n geweldige indruk op me hadden gemaakt. Ook bij herlezing bekruipt me die teleurstelling. *De blikken mannen*, *De zieke hertog* en *Het noorderlicht* moet je toch écht in de oorspronkelijke versie lezen. De grootste verminkingen zitten in *De tovertuin*, *Het monster-ei* (waarin het oorspronkelijk apart gepubliceerde *Kaspar de Draak* is opgenomen, één van de meest ingrijpende veranderingen) en *Het eiland van Grim, Gram en Grom*.

Wanneer ik me herinner hoe ik deze verhalen in oorspronkelijke vorm heb 'opgezogen' en hoe ze deel uitmaakten van mijn geestelijke wereld van toen, dan gruwel ik van de bewerkingen in *Revue*. En dan heb ik het niet over het geregeld terugkomen van thema's in de Bommel-dagstrips. Zeker nu ik die verhalen herlees komt dat niet storend over, eerder verrijkend en verhelderend. Ze geven inzicht in het gedachtengoed van Toonder.

Deze bedenkingen nemen echter niet weg, dat het zeer aan te bevelen is om ook deze reeks, naast de volledige serie dagstrips, die uitgeverij Panda even consciëntieus publiceert, aan te schaffen. Als curiositeit. Toegegeven, tekeningen en kleuren zijn wonderbaar mooi.

CN

***

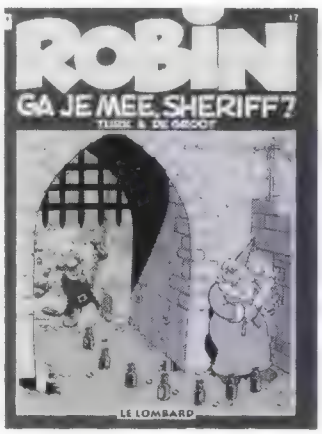

Robin Hoed 17: Ga je mee, sheriff?

Turk & De Groot
Lombard 1996
ISBN 90-5581-058-4
Prijs ƒ8,95 / Bfr.160
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Er zijn van die langlopende stripreeksen die nooit echte uitschieters hebben gekend (noch in goede, noch in slechte zin) maar toch steeds weer

hun weg naar het publiek vinden. *Dommel*, *De Smurfen* en *Robin Hoed* zijn er zo een paar. Bovendien bestaan van die figuren tekenfilms, merchandising, spelletjesboeken, en herdruk na herdruk van de strips. Maar een duidelijke verklaring voor dat succes kan ik nergens vinden. Er is nochtans een verschil tussen Dommel en De Smurfen, en Robin Hoed. **Dupa** (bedenker van Dommel) en **Peyo** (wijlen geestelijke vader van het blauwe volkje) kwamen met oorspronkelijk idee op de proppen. Het karakter van Robin Hoed is echter zo multi-interpreteerbaar dat de Britse volksheld in de stripversie van **Turk** (pseudoniem van Philippe Liègeois) en **Bob de Groot** werd ontdaan van zijn vriend Jan en zijn geliefde Marian, en gekoppeld werd aan een sullige sheriff van Nottingham en diens bazige manwijf Kunegonde. Bovendien duiken Duitse kruisvaarders op ... (Okee, Duitse toeristen duiken overal op. Dus waarom niet in Sherwood Forest). De overeenkomst met de twee andere Lombard-uitgaven is het gebrek aan sterke grappen, maar Robin Hoed (op de covers staat sinds kort alleen nog maar 'Robin') heeft meer. Het wemelt van de anachronismen. Om er een paar te noemen uit het nieuwe album *Ga je mee, sheriff?*: brandblusapparaten, het zomeruur, vijfsterrenhotels, supermarkten, bowlingbanen, kruiswoordpuzzels en frietjes met mayonaise. En dat, samen met de vaak absurde grappen, maakt van Robin Hoed toch nog een genietbare reeks.

AL

**

Billy the Cat 4: Saucijs de Verschrikkelijke

Colman & Desberg
Dupuis 1996
ISBN 90-314-1748-3
Prijs ƒ8,95 / Bfr.165
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Billy the Cat van tekenaar **Colman** en scenarist **Stephen Desberg** is een uitstekende kinderserie. Billy

heeft een auto-ongeluk gehad en gaat sindsdien door het leven als een kat. De serie is inmiddels aan zijn vierde aflevering toe, die als titel *Saucijs de Verschrikkelijke* meekreeg.
Deze Saucijs is de hond van Billy's familie, bij wie de jongen in zijn hoedanigheid van kat onderdak probeert te vinden. Leg in kattetaal maar eens uit aan je moeder dat je haar kind bent en zij je in huis moet opnemen in weerwil van haar allergie. Gelukkig kan Billy's zusje daarbij helpen. Saucijs, op zijn beurt, terroriseert alle dieren uit zijn buurt. Hij voert een totalitair bewind waarin zijn onderdanen hem de ene dienst na de andere moeten bewijzen. Dat er plotseling een kat opduikt die vroeger het jongetje was dat hem zijn lelijke naam gaf (Saucijs laat zich bij voorkeur Gladiator noemen) en hem ook anderszins pestte, is voor de hond reden om het dier te verjagen.
Een minpunt van het verhaal is dat het weinig vooruitgang boekt. Er gebeurt te weinig. De makke aan de tekeningen betreft vooral de kattepoten. Die bestaan uit een boven- en een onderstuk, maar moeten het middenstuk ontberen. Hierdoor hebben de dieren last van platvoeten. Ze sjokken als eenden in een polonaise. De atletische loop die katten kenmerkt, wil of kan de tekenaar niet op papier krijgen.
Maar er is veel meer positiefs over dit album te melden. Het knappe van de serie is dat zowel tekeningen als verhaal oppervlakkig bekeken doen vermoeden dat het hier om een traditionele strip gaat, terwijl er over beide juist terdege is nagedacht. *Saucijs de Verschrikkelijke* is toegankelijk en plezierig om naar te kijken. De tekeningen van de personages passen in de traditie van (ex)-Dupuis-strips als *Bollie en Billie* en *De Minimensjes*. Maar de decors zijn veel fraaier uitgewerkt en ogen vaak schilderachtig. De camerastandpunten zijn laag-bij-de-gronds, zodat ook wat dit betreft er geen misverstand over bestaat dat de hoofdfiguur de wereld anders bekijkt dan de lezer. Aan de verhaalkant is Billy's nieuwe bestaan een vruchtbare voedingsbodem voor existentialistische confrontaties met zichzelf, zonder dat gefilosofeer expliciet op de voorgrond treedt en zonder dat er van de jeugdige lezers verwacht wordt dat zij een behoorlijke wijsgerige bagage hebben. Dit alles maakt *Saucijs de Verschrikkelijke* tot een meesterlijke combinatie van aangenaam leesvoer met een intelligente diepgang.

NU

***

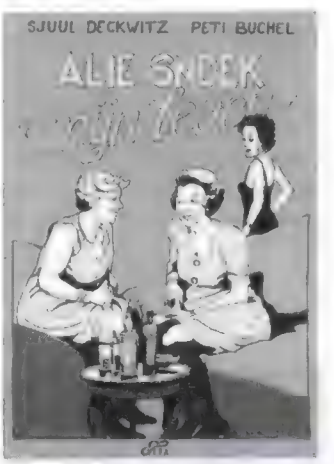

Alie Snoek: 'Mijn leven'

Buchel & Deckwitz
Feministische Uitgeverij Vita 1995
ISBN 90-5071-173-1
Prijs ƒ22,50 / Bfr.450
(40 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Het leven van hoofdpersoon Alie Snoek wordt in deze strip verteld aan de hand van één-pagina-afleveringen die vorig jaar in het tijdschrift *Mens en Gevoelens* hebben gestaan. Maar deze episodes kennen nauwelijks een clou in de klassieke zin van het woord, dat wil zeggen het verhelderende laatste plaatje rechts onderaan de pagina. Pas toen ik besefte dat het hier om een leven ging, viel het kwartje. Het draait hier om een dagboek, waarbij iedere pagina verwijst naar een nieuwe belevenis. Jammer is alleen dat deze dagboekvorm nogal saai is uitgewerkt. Die saaiheid weten de makers lang vol te houden. Pas op het moment dat de huwelijksproblemen aanbreken, begint *Alie Snoek: 'Mijn leven'* te boeien.
Om uit te leggen waar deze strip over gaat vergt op het eerste gezicht weinig inspanning. Het is een levensbeschrijving van de rijke, lesbische, verweduwde, ondernemster van middelbare leeftijd Alie Snoek en haar veel jongere vriendin Jannie. Alie's man is overleden en zij heeft zijn fabriek geërfd en gemaakt tot een succesvolle onderneming. Zij gaat elke dag naar haar werk, doet wat ze doen moet en haar vrouwtje zorgt voor het thuisfront. Ziedaar de ironie van het gelukkige huwelijk met duidelijk omschreven rolverdeling. Niet alleen is deze middelbare dame rijk, zij is ook nog erg burgerlijk en arrogant in haar opvattingen over bij voorbeeld haar schoonzus, de 'lesbische lellebel'. Nee, zoals Alie haar leven leeft, zo hoort het ook: op stand.
Tot zover niets nieuws, totdat het lachen wordt wanneer Hare Majesteit de koningin ten tonele wordt gevoerd, iets waarover de RVD niet al te opgetogen was. Alie en Bea raken bevriend en Jannie wordt stikjaloers. Vanaf dan wordt de strip nogal absurd en hilarisch met als hoogtepunt de aflevering 'Dat mens', waarin Jannie ten einde raad een aanslag pleegt op de koningin.
Hoewel de tekst van de hand van **Sjuul Deckwitz** bij tijd en wijle behoorlijk slaapverwekkend is, zijn de tekeningen van **Peti Buchel** hilarisch genoeg. Deze vertellen vaak een iets ander verhaal dan de tekst en het is dan ook aan te bevelen de tekst maar over te

slaan en puur naar het tekenwerk te kijken. Een uitzondering in dit boek vormt de pagina, getiteld 'Eenzaam', waarbij tekst en tekeningen bijzonder goed op elkaar aansluiten en elkaar versterken. Maar het zijn toch vooral de tekeningen die 't 'em doen in *Alie Snoek*.

AD

**

Sherlock Holmes 6: De reuzerat van de Sumatra

(Collectie detective-strips 31)
Di Sano & Duchâteau
Lefrancq 1995
ISBN 90-71987-89-2
Prijs *f* 9,95 / Bfr.180
(48 pagina's, kleur, s.k.)

De collectie detective-strips van uitgeverij Lefrancq blijft een aardige reeks. Regelmatig verschijnen er deeltjes met min of meer bekende detectives als *Rouletabille*, *Nero Wolfe* en *Sherlock Holmes*.
De reuzerat van de Sumatra is de zesde verstripping van een *Sherlock Holmes*-verhaal en het eerste in deze serie dat werd getekend door **Bruno Di Sano**. In *De reuzerat van de Sumatra* hanteert Di Sano een iets andere stijl dan we van hem gewend zijn uit zijn *Rooie Oortjes*-albums. Het geheel is wat realistischer van opzet, de lijnen zijn dikker en hij gebruikt meer zwart. Dat levert sfeervolle beelden op van de Londense straten en havens.
Het verhaal dat verteld wordt is tamelijk mager en snel naverteld. Holmes aartsvijand Moriarty voert aan boord van een schip experimenten uit op ratten, waardoor deze reusachtig worden. Op die manier wil hij paniek laten ontstaan in Londen, zodat hij en zijn handlangers hun slag kunnen slaan. Deze simpele plot levert een album op dat aangenaam oogt en snel wegleest. Meer niet.

HP

**

Batman: De wortels van het kwaad

Vachss
Luitingh-Sijthoff 1996
ISBN 90-245-2422-9
Prijs *f* 27,90 / Bfr.558
(192 pagina's, roman, s.k.)

Andrew Vachss is een New Yorkse jurist die gespecialiseerd is in kinderrecht en kindermishandeling. Daarnaast is hij misdaadschrijver, waarbij de ellende die kinderen kunnen meemaken de grondslag voor zijn thrillers vormt. In zijn laatste boek laat Vachss zijn vaste hoofdrolspeler Burke langs de kant staan en roept hij de hulp van Batman in om de strijd aan te binden met de kinderseksindustrie.
Plaats van handeling in *Batman: De wortels van het kwaad* is in eerste instantie Gotham, waar alter ego Bruce Wayne in contact komt met Debra Kane, maatschappelijk werkster bij de kinderbescherming. Zij opent hem de ogen en laat Wayne tijdens een rondgang door de stad zien in wat voor treurige situaties kinderen terecht kunnen komen. Als vlak daarop Alfred, de trouwe dienaar van Wayne, de ware reden van de dood van Waynes ouders onthult, besluit Batman tot actie over te gaan. Zijn moeder bleek namelijk – in de jaren dat Bruce zelf nog een kind was – een kinderpornonetwerk achterhaald te hebben, en dat was voor de toenmalige bende die er achter zat, reden om Martha Wayne en haar man uit de weg te ruimen. De Bat komt erachter dat de leider van de bende nog steeds in leven is en in Udon Khai (een mix tussen Thailand en Birma) domicilie houdt. Het verhaal verplaatst zich vervolgens naar dit Aziatisch oord voor Batmans vernietigende aanval op het kindersekstoerisme.
Vachss heeft een geëngageerde verhaal, waarin hij Batman – het symbool voor de bestrijding van het kwaad – van de stripwereld heeft geleend om zijn kwaadheid en frustratie over kinderporno van zich af te schrijven. Maar helaas ontbeert de echte wereld een Batman die hier aan het eind aan kan maken. Want, zoals Vachss zelf al in het boek aangeeft, de menselijke vleermuis is een mythe en voor de slachtoffertjes gebeurt er nog steeds bitter weinig. De figuur Batman weet de New Yorkse jurist geloofwaardig neer te zetten. Het grote manco aan *Batman: De wortels van het kwaad* is echter het één-dimensionale karakter van het boek. Het beladen onderwerp leent zich niet voor humor, vreemde zijsprongen of spraakmakende bijfiguren. En er is het visuele gemis: strip en film kunnen wèl met indrukwekkende beelden uitpakken, om de voorspelbaarheid van Batman enigszins te compenseren. Vachss ontkomt in zijn boek echter niet aan een voorspelbare Batman-weergave. Daardoor is het boek als thriller niet geslaagd: de lezer weet te snel hoe alles zal aflopen.

RS

**

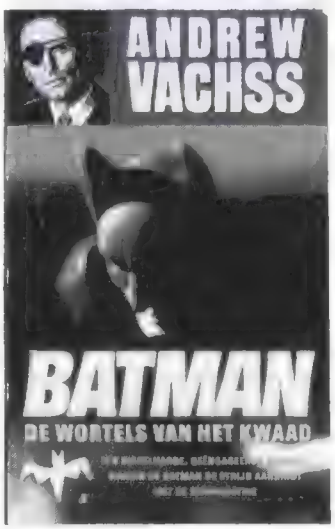

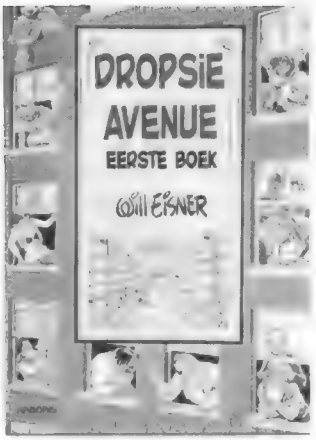

Dropsie Avenue 1: Eerste boek

Dropsie Avenue 2: Tweede boek

Eisner
Arbons 1995
ISBN 90-343-2587-3 (deel 1)
ISBN 90-343-2598-9 (deel 2)
Prijs *f* 19,90 / Bfr.395
(86 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Zoals de titel al doet vermoeden, is de hoofdrol in deze albums nu eens niet weggelegd voor een held of heldin, maar voor een buurt. Dropsie Avenue, gemodelleerd naar de South-Bronx in New York City, waar **Will Eisner** als jongen vlakbij woonde. De buurt ontstaat uit een paar huisjes op de kruispunten van wegen, groeit uit tot een lower-class migrantenwijk, en eindigt als een moderne villawijk. Het bezielen van baksteen en asfalt is geen geringe klus, en Eisner ontkomt er ook niet aan de bewoners als spreekbuis te gebruiken. Hun liefde, bezorgdheid en onverschilligheid ten opzichte van Dropsie Avenue, brengen de buurt voor de lezer tot leven.
Hoewel er een hoop te glimlachen valt, stemt Eisners onderliggende boodschap somber. Deze kan worden samengevat als: onverdraagzaamheid is sterker dan goede bedoelingen. Dropsie Avenue wordt door mensen gebouwd en gaat aan mensen ten onder. In 1870 steekt één van de eerste bewoners (een Hollander) uit jaloezie het land van zijn Engelse buurman in brand, en ook in de daarop volgende jaren leggen ontelbare bewoners op gewelddadige wijze het loodje, en gaat menig

gebouw in vlammen op. Dankzij de inspanningen van een handjevol idealisten wordt Dropsie Avenue opnieuw opgebouwd, maar niet zonder een laatste kanttekening; de komst van buitenlandse vluchtelingen naar de wijk is voor een aantal bewoners afdoende reden om hun huis te koop te zetten. L'histoire se répéte; de neergang ligt wederom in het verschiet.

Omdat *Dropsie Avenue* honderdvierentwintig jaar in 170 platen samenvat, zijn de meeste figuren ook maar een paar scènes lang te volgen. Desondanks is hun karakterisering verre van oppervlakkig. Met een **Carmiggelt**-achtige precisie weet Eisner er mensen van vlees en bloed van te maken. Af en toe misschien iets te nadrukkelijk, maar een kniesoor die daar op let. Het tekenwerk is levendig en aantrekkelijk, en zal alleen de meest verstokte *Spirit*-fans door zijn losheid teleurstellen.

FH

***

Fort Wheeling 1 en 2

Pratt
Casterman 1996
ISBN 90-303-9981-3 (deel 1)
ISBN 90-303-8475-1 (deel 2)
Prijs ƒ24,25 / Bfr.450
(112/104 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Deel 1 van **Hugo Pratt**'s *Fort Wheeling* werd al in 1978 door Casterman uitgegeven. Nu is het, enige maanden na de dood van Pratt, opnieuw op de markt gebracht, samen met deel 2, dat nog niet eerder verkrijgbaar was. Het verhaal van Fort Wheeling, gelegen aan de Ohio-rivier ten tijde

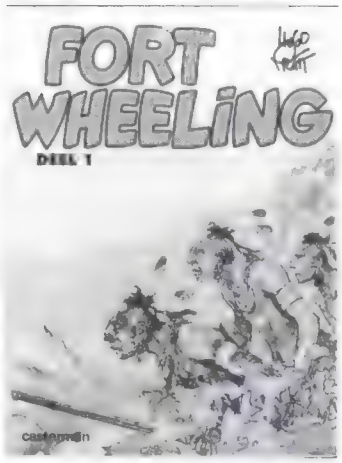

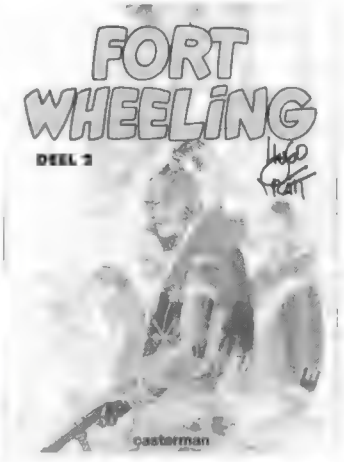

van de onafhankelijkheidsoorlog, is het verhaal van de moeizame verhoudingen tussen verschillende indianenstammen, kolonisten, handelaars, militairen en boeren in een roerige tijd. Aan de vooravond van de oorlog vormde de Ohio de grens, de *frontier*, tussen kolonisten- en indianengebied. Hoofdpersoon in de twee boeken is Criss Kenton, een jonge Amerikaan die temidden van de voortdurend veranderende verhoudingen tussen Indianen, Engelsen en Amerikaanse onafhankelijkheidsstrijders zijn positie probeert te bepalen. Hij heeft persoonlijke vrienden in ongeveer alle kampen en weigert toe te geven aan de wraakgevoelens waardoor de meeste mensen om hem heen zich laten leiden. De gecompliceerde oorlog in het grensgebied, Criss' geboortegrond, is niet zijn oorlog, maar hij kan zich er onmogelijk aan onttrekken. De enige uitweg die hij tenslotte nog ziet voert hem westwaarts, in gezelschap van zijn enig overgebleven vriend, de indiaan Tiny. Deze Tiny bevindt zich, weliswaar vanuit een geheel andere achtergrond, in feite in dezelfde onmogelijke positie als Criss. Hun vriendschap houdt stand en brengt hen ertoe samen de oorlog achter zich te laten. Pratt vertelt in *Fort Wheeling* een gecompliceerd verhaal zonder einde en gebruikt daarvoor in totaal meer dan tweehonderd bladzijden. Aan de hand van Criss Kenton reist de lezer van hot naar her en neemt de stam- en volkerenverwarring op een gegeven moment babylonische vormen aan. Natuurlijk geldt dit voor hoofdpersoon Criss Kenton ook in zekere mate en zou deze verwarring als zodanig functioneel voor het verhaal en voor de identificatie met die hoofdpersoon genoemd kunnen worden, maar van de – zeker voor een verhaal van deze lengte – onmisbare spanningsboog komt zo niets terecht. Hugo Pratt toont zich in *Fort Wheeling* bij vlagen de grote tekenaar die hij was, maar zijn verhaal neuzelt en kabbelt maar door, draait in cirkeltjes en cirkeltjes, totdat het de lezer begint te duizelen.

SR

*

Alexis 1: Het onverwachte

Alexis 2: De adem van de draak

Alexis 3: Kay Siang

Delaney & Jaradin
Lefrancq 1995
ISBN 90-71987-98-1 (deel 1)
ISBN 90-71987-99-X (deel 2)
ISBN 90-75388-01-2 (deel 3)
Prijs ƒ9,95 / Bfr.199
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Dat was balen! Uitgeverij De Spiegel bracht in 1986 het eerste deel van *Alexis* uit – een album met een open einde –, en vervolgens bleef de verschijning van een volgend deel achterwege. En dat terwijl de reeks er best mag wezen en bij lezing van het eerste deel toch enige nieuwsgierigheid

naar deel twee wordt gewekt. Gelukkig heeft Lefrancq nu de delen één, twee en drie tegelijkertijd uitgebracht. Daarin wordt een afgerond verhaal verteld, zodat er bij de lezer geen hunkering naar een onuitgegeven einde wordt opgewekt.

Alexis is een fotomodel dat verzeild raakt in nare en gemene intriges. Ze wordt opgesloten, achtervolgd en gemanipuleerd. Ze moet onderduiken, vluchten en bedriegen. Onderhoudend amusement dus, zeker omdat scenarist **Delaney** in de eerste twee albums een geraffineerd plot uitwerkt vol actie, drama en emotie. Hij liet het kennelijk aan tekenaar **Marcel Jaradin** over om de verhaallijnen bij elkaar te brengen, want aan

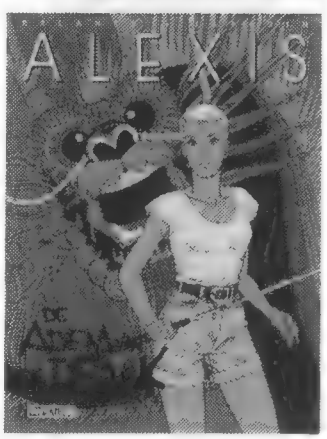

Kay Siang heeft hij niet meegewerkt.
De tekenstijl van Jaradin is bijzonder realistisch, soms bijna fotografisch. Dat maakt samen met het lange verhaal dat *Alexis* bij vlagen erg sterk aan *XIII* doet denken. Maar de gelijkenis gaat helaas niet volledig op. Dit enkel omdat de makers (nog) nèt niet het oog voor detail hebben van **William Vance** en **Jean van Hamme**. Desondanks is *Alexis* een prima strip.

HW

***

De man die niet meer schreef

Sokal
Casterman 1996
ISBN 90-303-8473-5
Prijs ƒ24.95 / Bfr.475
(96 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Benoît Sokal geniet bekendheid met zijn reeks van *Inspekteur Canardo* wiens avonturen zijn opgebouwd uit een mengeling van fabels en detective-plots. Uit het psychologische album *De man die niet meer schreef* spreekt de ambitie om zijn grenzen binnen het medium te verleggen. Hoofdpersoon in de dramatische vertelling is Augustin Morel, een verbitterde oude man, vervreemd van zijn medemensen die uitsluitend communiceert met zijn kat en vergetelheid zoekt bij koning alcohol. Voor de oorlog bracht Morel als jongen de zomervakanties door in St. Geneviève, een dorpje in Picardië dat omringd is door bossen en beken. In 1944 besluit de inmiddels volwassen Parijzenaar de *arbeitseinsatz* te ontlopen en vlucht hij naar de idylle van zijn jeugd. Zijn vriendinnetje Marianne blijkt een mooie vrouw geworden; zij worden hevig verliefd. Hun geluk kan echter niet voortbestaan want de geliefden veroorzaken onbedoeld de dood van een Wehrmacht-officier. Ze besluiten de ultieme consequentie van deze gebeurtenis te aanvaarden; om represailles tegen de dorpsbewoners te voorkomen zijn ze bereid zich aan te geven bij de bezetter. Het edelmoedig streven komt te laat. De Duitsers hebben de eerste slachtoffers al gemaakt. Om een bloedbad te voorkomen besluit de verzetsman Costa, het archetype van de rationalist uit de stad, de plaatselijke verzetsgroep van de boerse vrijbuiter Cordier aan te geven. In het gevecht tussen de Duitsers en de verzetsgroep sterft Marianne in de armen van Morel, de enige overlevende. Na de oorlog verwerkt deze de gebeurtenissen in een roman. De bewoners van St. Geneviève verteren hun zware verleden op eigen wijze door de versie waarin de plaatselijke helden in een toevallig vuurgevecht zijn omgekomen voor waar te houden. Niks geen verraad. Tot aan dit punt kent het verhaal een geloofwaardige structuur die pijnlijk de mythe van het heroïsche franse verzet ontzenuwd. De epiloog die Sokal er aan toevoegt is pathetisch, vergezocht en overbodig. Dit deel buiten beschouwing gelaten is de vertelling een evenwichtig geheel dat in een ingenieuze filmische verteltrant drie verhaallagen in elkaar doet schuiven. De tekeningen zijn minder overtuigend. Waar de franse natuur naturalistisch wordt getekend vormen zijn personages een wat onevenwichtige mengvorm van realisme en karikaturisme. De vele close-ups en half-totalen geven de tekeningen een statisch aanzien terwijl de zwart/wit-tekeningen zo zwaar contrasterend worden uitgewerkt dat nuancering ontbreekt. Ondanks deze tekortkomingen biedt het album genoeg reden tot aanschaf.

JdL

**

De klauwen van het moeras 3: Valk-Arm

Green & Corbeyran
Lefrancq 1995
ISBN 90-75388-05-5
Prijs ƒ10,95 / Bfr.219
(48 pagina's, kleur, s.k.)

In het historische drama *Valk-Arm* gebeuren onfrisse dingen. Kapitein Manchot, wiens arm wegens lepra is geamputeerd, en zijn valk zijn bezeten van maar één ding: het opjagen en uitroeien van een bende melaatse struikrovers die zich schuilhouden in het moeras waar deze reeks over gaat. Hij schuwt geen enkel middel om zijn doel te bereiken. Al moordend, martelend en snauwend baant hij zich een weg door de drek van middeleeuws Frankrijk. Helaas zal Manchot, de Valk-Arm van de titel, ten prooi vallen aan de klauwen van het moeras. Daarbij wordt hij een handje geholpen door de leiders van de melaatsen en de geest van een oude vrouw, die van plan was wraak te nemen op één van de leiders, maar ontdekte dat hij niet verantwoordelijk was voor haar dood. Voor de rest wordt er door de rest van de personen volop geürineerd, gecopuleerd, gepriemd in ogen, gehakt in hoofden en gestoken in andere lichaamsdelen. Ook wordt ons veelvuldig blikken gegund op de huid van de melaatsen.
De viezigheid van het verhaal wordt nog eens onderstreept door de ruige, onsmakelijke tekeningen en de grauwe, modderachtige inkleuring.
Deze recensie klinkt misschien een beetje negatief, maar dat is niet de bedoeling. De al eerder genoemde viezigheid wordt namelijk schitterend weergegeven. Vooral de pagina-indeling en de overgangen tussen verschillende scènes dragen hieraan bij. En samen

met de pseudo-middeleeuwse afbeeldingen die het verhaal openen en sluiten wordt door **Blue Green** (pseudoniem van Amblevert, één van de makers van de eerste twee delen? Red.) en **Corbeyran** (pseudoniem van Eric Corberand) een gruwelijk geloofwaardig, of liever aannemelijk, beeld gegeven van het betreffende tijdperk. Hoewel je om het verhaal echt goed te begrijpen de voorgaande delen moet kennen, is het op zichzelf staand goed te lezen. En onder dat lezen kan je alleen maar toegeven dat dit deel van *De klauwen van het moeras* je naar de keel grijpt. Het is absorberend en spannend. Ondanks de wandaden van de helden van het verhaal, de leiders van de melaatsen, kun je wel degelijk sympathie en begrip voor ze opbrengen en voel je met hen mee. Er is echter één maar. Als *Valk-Arm* één van de weinige strips in zijn soort was, dan zou het een opmerkelijk boek zijn. Maar nu ... Ondanks enkele exceptionele kwaliteiten wordt het boek over het algemeen toch overschaduwd door reeksen als *De torens van schemerwoude*, waarin eenzelfde visie op de middeleeuwen wordt gegeven. En dat is toch wel jammer.

MK

**

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****	**grote klasse!**
***	**goed**
**	**redelijk**
*	**slecht**
o	**abominabel**

EN VERDER...

– ***Bakelandt 70: Het arendsnest*** *(Leemans, Standaard). Het vakkundig opgezette verhaal maakt een beetje een ongeïnspireerde indruk. Desalniettemin een prettig boek om je mee terug te trekken als de rest van de familie naar 'Goede tijden, slechte tijden' kijkt. ** (HW)*

– ***Bliksem 2: Clandestien*** *(Durieux/Delisse, Lombard). Langzamerhand wordt in dit tweede deel het ongrijpbare science-fictionverhaal over dood, verderf, ziekte en intrige een beetje doorzichtig, waardoor de angstaanjagende visioenen van de auteurs veel beter tot hun recht komen. ** (HW)*

– ***Buck Danny 46: Het spooksquadron*** *(Bergèse, Dupuis). De belegering van Sarajevo inspireerde Bergèse tot een absurd scenario waaraan alleen de meest verstokte vliegtuigfanaat geen aanstoot zal nemen. * (TB)*

– ***Castel Armer 4: De kreet van de wolf*** *(Reculé, Lombard). Dit vierde deel van de mooi getekende middeleeuwse avonturenstrip is onbegrijpelijk zonder het derde deel. Samen vormen ze echter een meer dan gemiddeld verhaal waarvan de plot, ondanks de toch ook aanwezige psychologische diepgang, zich helder en evenwichtig ontvouwt. *** (SR)*

– ***Cliff Burton 4: De minnaar*** *(Durand/Rodolphe, Dargaud). Bigger than life, deze tragikomedie. Uit het leven gegrepen, maar ook overtrokken en licht absurdistisch. Grote klasse. **** (TB)*

– ***Extase*** *(Serpieri, Loempia). Serpieri's tekeningen zijn nog nooit zo fraai afgedrukt als in dit album. Daarbij veel schetsen en het minder geslaagde verhaal 'Naar zijn beeld ...'. Dat alles ter opsiering van een interview en een beschouwing vol misplaatste moeilijkdoenerij over weldadige rondingen, seksuele vrijheden en anale penetraties. ** (HW)*

– ***Goofy Movie*** *(Disney, Geïllustreerde Pers). Stripversie van de op een televisieserie gebaseerde avondvullende tekenfilm. Hier en daar is het verhaal wel heel erg ongeloofwaardig, maar dat wordt ruimschoots goedgemaakt door de eigentijdse uitstraling en de perfecte uitwerking van de karakters. *** (HW)*

– ***Harry Dickson 1: De demon van Whitechapel*** *(Nolane/Roman, Talent). De oersaaie speurder Dickson speelt de hoofdrol in een zaak rond bijzonder vergezochte hocus-pocus in oud-Londense sfeer. * (HW)*

– ***Harry Dickson 2: De vrienden van de hel*** *(Nolane/Roman, Talent). Waarin een vreemdsoortige groep fanatici zich inzet voor de opkomst van Adolf Hitler met behulp van mythische overleveringen en magische voorwerpen. Wellicht wordt zo'n verhaal beter verteerbaar als de auteurs hun verzinsels minder serieus gaan nemen. * (HW)*

– ***Impudica*** *(Serpieri, Loempia). In rode inkt gedrukte pornoplaatjes illustreren erotische autobiografische verhaaltjes. Absoluut een topper in zijn soort, vooral omdat Serpieri in dit album nou eens niet poogt literaire rechtvaardigingen aan te brengen en er zo dus eerlijk voor uitkomt dat hij gewoon een grote viezerik is. Schoonheid blijkt eens en te meer in eenvoud te liggen. *** (HW)*

– ***Jerome K. Jerome Bloks 11: Het hart rechts*** *(Dodier, Dupuis). Een heel leuk verhaal in een aardige serie waarin doodgewone mensen de meest spannende en verrassende avonturen beleven. *** (TB)*

– ***Jimmy van Doren 9: Schimmen uit het verleden*** *(Desorgher/Desberg). Deze serie is wellicht één van de beste die je op dit moment in de winkels kunt aantreffen. Toch lijkt ook hier de routine bij de makers te hebben toegeslagen, want alweer gaat het verhaal over een booswicht die loert op Afrika's rijkdommen. Desalniettemin zit het verhaal wederom geramd in elkaar en zijn de tekeningen om te zoenen. *** (HW)*

– ***Het bijna beste van De Kat*** *(Geluck, Casterman). In Frankrijk is De Kat heel populair maar in Nederland slaat het niet echt aan. De grappen balanceren op het randje tussen subtiel en flauw. ** (TB)*

– ***Largo Winch 7: De burcht van Makiling*** *(Francq/Van Hamme, Dupuis). Vol vaart en actie en met groot vakmanschap gemaakt. Maar volgens het vaste stramien dat we inmiddels wel kennen. ** (TB)*

– ***De Maltezer 3: Mao! Mao! Mao!*** *(Durand/Verron, Lefrancq). Met een onverstoorbaar zelfvertrouwen en een absoluut geloof in de goede afloop beweegt de Maltezer zich door dit absurde en bij vlagen bijzonder komische avontuur. Leuk! *** (HW)*

– ***Melisande 3: Inferno*** *(Clarke/Gilson, Dupuis). Echt grappig zullen de verhaaltjes van Melisande wel nooit worden, maar ze zijn duidelijk met liefde getekend en leuk genoeg voor een welgemeende glimlach op zijn tijd. *** (SR)*

– ***Muriël en Schroefje 2: Liegebeest*** *(Ers/Dugomier, Lombard). Een vriendelijke kinderstrip rond de veel te breed uitgemeten belevenissen van een meisje en een door haar vader gefabriceerde robot. Dit album kan vijftien pagina's korter worden gemaakt zonder dat het verhaal daar geweld mee wordt aangedaan. ** (HW)*

– ***De onzichtbare man 2*** *(Manara, Loempia). Waarin Manara een onlogisch en in veel opzichten ietwat kunstmatig opgezet verhaal construeert om zijn helden en heldinnen in zo erotisch mogelijke situaties te brengen. ** (HW)*

– ***De profundis*** *(Carré/Michaud, Dargaud). De dochter van een vermoorde politicus keert terug naar haar geboortedorp om één en ander op een rijtje te zetten. Mooi opgebouwd, boeiend en fraai getekend verhaal met prachtige karakters, zelfs in de bijrollen. *** (HW)*

– ***Rubine 4: Serial killer*** *(De Lazare/Mythic/Walthéry, Lombard). De politie-agente met de wanstaltig lange benen blijkt in dit album niet zoals de titel suggereert achter een seriemoordenaar aan te zitten. De intrige is geraffineerd opgebouwd, de ontknoping ervan is echter een lachertje. ** (HW)*

– ***Suske en Wiske Klassiek 30: De straatridder*** *(Vandersteen, Standaard). Wat begint als een sublieme hedendaagse interpretatie van 'Don Quichot' wordt onlogisch afgeraffeld; de traditionele gemaskerde wordt ontmaskerd als iemand die onmogelijk de gemaskerde kan zijn. Heel storend. ** (HW)*

– ***Yasuda*** *(Jung/Ryelandt, Talent). Een in na-oorlogs Japan gesitueerd liefdesavontuur vol heftige emoties met adembenemend mooie tekeningen die duidelijk zijn geïnspireerd op het werk van Yslaire. Zeer meeslepend. *** (HW)*

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD

GESPECIALISEERD IN US COMICS EN TWEEDEHANDSSTRIPS INKOOP EN VERKOOP
ROTTERDAM

"Fantasia"
Grote collectie strips
Ruim assortiment antiquariaat
Groot aanbod stripposters en zeefdrukken
Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

"Dick Bos"
Strip speciaalwinkel & Antiquariaat
In- en verkoop van nieuwe, gebruikte en antiquarische stripverhalen
Junolaan 2
3054 PW Rotterdam-Hillegersberg
Telefoonnr.: 010-4613147

EPPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

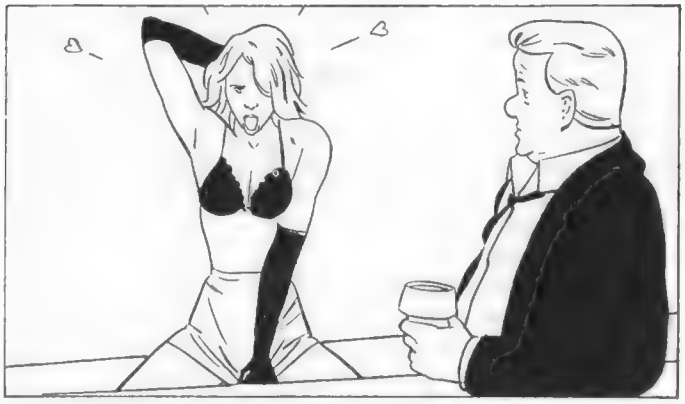

Cor Morelli in Panorama

Aloys Oosterwijk gaat voor *Panorama* wekelijks één-paginagrappen van *Cor Morelli* maken. De eerste gag verschijnt in week 3 van 1997. De werktitel van de strip is *Morelli's vrije tijd*. **Wilma Leenders** verzorgt de inkleuring; **Frits Jonker** doet de lettering. Oosterwijk heeft inmiddels al een buffervoorraad opgebouwd van drie maanden en werkt volgens een vast stramien. 'De grappen bestaan uit een vaste indeling van acht plaatjes. In het begin was dat even wennen, omdat ik bij de langere verhalen van Cor Morelli niet gebonden was aan zo'n vaststaande structuur.'

Oosterwijk is opgetogen over zijn nieuwe opdracht. 'Een paar maanden geleden kreeg ik van de *Sjosji*-redactie te horen dat zij niet verder wilde met *Cor Morelli*. Aan de verhalen lag het niet, maar het kwaliteit van het tekenwerk vonden zij onvoldoende. Ik heb toen een tijd in een zware dip gezeten, maar ik wilde toch verder met mijn geesteskind. Op een gegeven moment heb ik een aantal grappen rond Cor Morelli uitgewerkt en deze opgestuurd naar *Rooie Oortjes*, *Nieuwe Revu*, *Vara TV Magazine* en *Panorama*. *Rooie Oortjes* toonde aanvankelijk belangstelling, maar bood een belachelijk lage paginaprijs. Dat ketste af. Uiteindelijk, toen ik er zelf niet meer in geloofde, belde de redactie van *Panorama*. Zij zag publicatie wel zitten.'

De grappen rond Cor Morelli zullen voornamelijk over seks gaan. Oosterwijk: 'Dat is iets wat de redactie wil. Ik had ook een paar proefpagina's waarin Cor in het café aan het drinken is. Maar *Panorama* wil het liefst dat Cor in iedere grap een vrouw tegenkomt. Ik probeer dit thema – zeg maar 'De vrijgezel op zoek' – zo breed mogelijk te houden. Dat ik Morelli ook nog eens de squash-baan op kan sturen, bij voorbeeld.'

RS

Stripschapprijzen 1996

Tijdens de voorbije Stripdagen in Breda maakte Het Stripschap bekend aan welke genomineerde albums de jaarprijzen 1996 werden toegekend.

Winnaar in de categorie 'oorspronkelijk Nederlands' werd *Dirkjan 1*, het debuut van **Mark Retera**. *De stroman* van **Etienne Davodeau** werd winnaar in de categorie 'oorspronkelijk buitenlands'.

Jeugdalbum van het jaar 1996 is geworden *Billy de Cat 4: Saucijs de verschrikkelijke* (**Colman/Desberg**).

AvO

Van Driel wint Prijs de Leeuw 1996

Guido van Driel heeft De Prijs de Leeuw in de wacht gesleept voor zijn boek *Mijnheer Servelaat neemt vakantie*. Deze internationale prijs wordt jaarlijks uitgereikt door het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal aan veelbelovende stripauteurs. Er is een geldbedrag van *f*10.000 / Bfr.200.000 aan de prijs verbonden. Volgens de jury is vooral het scenario van *Mijnheer Servelaat neemt vakantie* bijzonder geslaagd, en dan met name de structuur en de tekst van het verhaal. De andere genomineerde albums waren: *Qui a tué l'idiot* (**Dumontheuil**), *Les nébulaires* (**D. Deprez**), *Igguk* (*Civiello*), *De mal en pis* (**Maïorana/Ayrolles**) en *Billet s.v.p.* (*Killoffer*).

Vorig jaar won Van Driel al de Album van het Jaarprijs van Het Stripschap (categorie 'oorspronkelijk Nederlands') voor zijn eersteling *Vis aan de wand*. Hij is uiteraard opgetogen over zijn tweede prijs, al drong het tijdens de bekendmaking van de winnaar pas laat tot hem door dat hij de gelukkige was. 'Ik ben met mijn vrouw, een vriendin en de uitgever op 14 oktober jongstleden naar Brussel getogen.

Tijdens de prijsuitreiking, die vrijwel geheel in het voor mij haast onverstaanbare Frans was, hoorde ik op een gegeven moment mijn naam. In eerste instantie dacht ik dat alle nominaties nog even werden opgesomd. Maar er klonk luid applaus en iedereen keek mijn richting op. Ik ben toen naar voren gelopen en – omdat niemand mij tegenhield – heb ik de prijs in ontvangst genomen.'

Mijnheer Servelaat neemt vakantie is de eerste oorspronkelijk Nederlandstalige strip die met De Prijs de Leeuw wordt bekroond. Volgens Van Driel waren de gemoederen onder de Vlaamse aanwezigen tijdens de lunch daarna enigszins verhit. 'Zij hadden het gevoel dat ze door de Walen weer een streek waren geleverd, zo van 'wij weer niet, maar die Hollander wel'.'

Op dit moment legt Van Driel een beginnende hand aan een nieuwe strip. 'Het moet een kleurenstrip worden over de dag na de verloren WK-finale tegen West-Duitsland. Het verhaal speelt zich af in een typische Hollandse nieuwbouwwijk uit de jaren zeventig. Ik werk in acrylverf op zwart papier. Omdat dit nogal bewerkelijk is, zal het een tijd gaan duren voordat dit verhaal af is.'

RS

Exit Jean Breydel

Onlangs vernamen wij dat **Jean Breydel de Groeninghe**, de vader van het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal in Brussel overleden is.

Breydel was een regelrechte nazaat van **Jan Breydel**, die met de ambachtslieden, de rijke stadsburgers en de fiere graven van Vlaanderen in de persoon van de Franse koning **Filips de Schone** een gemeenschappelijke vijand zag. Het verhaal van de Klauwaerts tegen de Leliaerts, de Brugse Metten en de Gulden Sporenslag zijn genoegzaam bekend. Ironie van het lot is, dat Jean Breydel, stichter van het stripmuseum, geen letter Nederlands meer sprak en helemaal verfranst was in de Brusselse burgerij.

Hoe dan ook, de 52-jarige architect slaagde er in de jaren tachtig in de toenmalige minister **Olivier** te overtuigen om de Waucquez-winkels aan de Zandstraat op te kopen om er het stripmuseum in onder te brengen. Deze parel van vakmanschap, een werkstuk van **Victor Horta**, bleef zo als erfgoed bewaard en beschermd tegen de bouwmoloch die constant in Brussel rondwaart.

Dezelfde drang om het cultureel erfgoed te bewaren bracht Breydel de Groeninghe er overigens ook toe oprichter te worden van Autoworld in het Jubelpark. Daar is nu één van de rijkste collecties ter wereld van oldtimers in ondergebracht. De overleden Breydel was politiek gezien overtuigd conservatief en unitarist. Hij was jarenlang lid van de PSC en penningmeester van de CEPIC, de harde rechtervleugel van de Franstalige Christelijke Partij. Eind jaren tachtig stapte hij over naar de Franstalige liberalen.

JW

Asterix en de waarheid

Aten 'de Galliërs echt everzwijnen? Was **Julius Caesar** echt zo'n ijdeltuit? En zongen de barden echt zo vals? Dat zijn vragen die door **René van Rooijen** en **Sunnyva van der Vegt** worden beantwoord in het boek *Asterix en de waarheid*. Deze studie verschijnt begin volgend jaar bij uitgeverij Bert Bakker. De twee auteurs vergelijken de *Asterix*-verhalen met de huidige kennis van de oude wereld van de Kelten. Bekeken wordt in hoeverre de kledingstukken, gebruiksvoorwerpen, culturele verschijnselen enzovoort, die in Asterix worden afgebeeld, authentiek genoemd mogen worden.

De archeologisch-historiografische analyse is een uitwerking van de college-reeks die Van Rooijen in 1995 over het onderwerp gaf aan de Universiteit van Amsterdam (UvA). Van Rooijen is docent oude geschiedenis aan de UvA; Van der Vegt is classica en publiciste.

RS

Holland Animation Filmfestival

Van 20 tot en met 24 november vindt voor de zesde maal in Utrecht het Holland Animation Film Festival plaats. Dit is een tweejaarlijks internationaal festival dat aandacht besteedt aan de animatiefilm in al zijn facetten. Dit jaar is, vanwege de verwachte grote belangstelling, de festivallocatie uitgebreid met de bioscoop Camera/Studio (naast de gebruikelijke locatie Filmtheater 't Hoogt).

Er zullen tijdens het festival ruim 650 films worden vertoond, verspreid over diverse programma-onderdelen. Vermeldenswaard voor de *Stripschrift*-lezer is ondermeer de hommage aan **Friz Freleng**, de legendarische regisseur van Warner Bros die Porky Pig en de Pink Panther ontwierp. Er zijn

DE MEESTER
SCHAT, DE GROOT LAAT WETEN DAT JOUW VOORSTEL OM SAMEN TE GAAN WERKEN MET ROB H. GER VAN W. HAN P. EN RUUD S. TENEINDE DE UITGEVERIJ NIEUW LEVEN IN TE BLAZEN NIET ZO'N GOED IDEE VINDT....
....EN VERDER VRAAGT HIJ ZICH AF WAAR DAT VERDOMDE STRIPJE VAN JE BLIJFT.

diverse films van de in 1995 overleden Freleng te zien, alsmede de documentaire *Freleng Frame by Frame*, van **Greg Ford** en **David Turecama**. Verdere noemenswaardige onderdelen zijn een historisch overzicht van geanimeerde commercials voor Philips, een programma van het Nederlands Filmmuseum met geconserveerde animatiefilms die tot 1940 in Nederland vertoond zijn en curieuze geanimeerde educatiefilms van Disney (1940-1960). Ook wordt de laatste Disney-feature vertoond – *The Hunchback of the Notre Dame* – net als twee nieuwe mangafilms.

Daarnaast zijn er nog vele andere interessante voorstellingen, waaronder een speciaal programma van Poolse animatiefilms, het werk van de Nederlandse filmmaker **Ties Poeth**, een jubileumprogramma ter gelegenheid van zestig jaar Soyuzmultfilm (de grootste staatsstudio uit de voormalige Sowjet-Unie), een internationale selectie van onafhankelijke films (met onder andere uitgebreide aandacht voor de Nieuw-Zeelander **Len Lye**) en de Nederlandse en Belgische animatiefilms van de afgelopen twee jaar.

Ook de gebruikelijke wedstrijden ontbreken ditmaal niet: er is een competitie voor toegepaste animatiefilms en een competitie voor studentenfilms uit Nederland en België. Voorts zijn er forumdiscussies, een scenarioworkshop, een expositie en een talentenjacht. Voor dit laatste onderdeel zijn medewerkers van de studio's Walt Disney Feature Animation (uit de Verenigde Staten en Frankrijk) en Klasky Csupo (uit de VS en bekend van de series *Duckman* en *Rugrats*) aanwezig om animators te werven.

Info: Holland Animation Film Festival, (+31) 030-2331733, of op het Internet (*http://www.awn.com/haff*).

RS

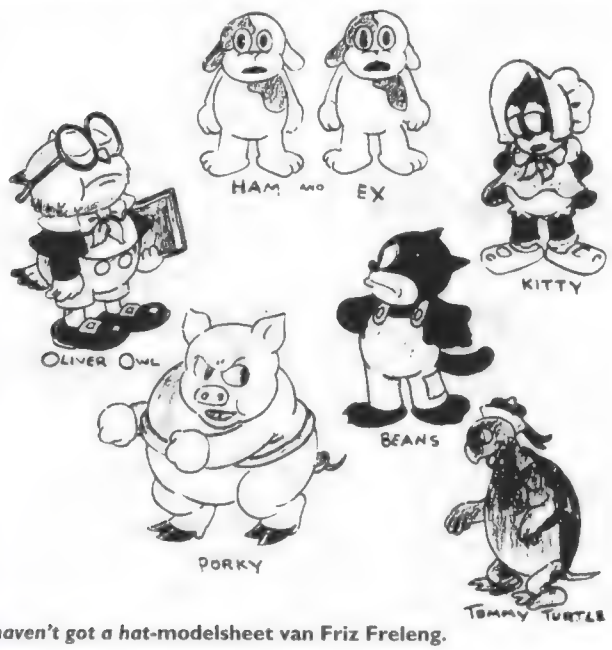

***I haven't got a hat*-modelsheet van Friz Freleng.**

Funny Farm

Studio Funny Farm uit Arnhem kent een nieuwe samenstelling. **Jeroen Steehouwer** en **Jaap Stavenuiter** hebben de studio verlaten. Zij willen weer alleen gaan werken. **Hendrik J. Vos** is toegetreden tot Funny Farm. De studio is maar gelijk verhuisd naar de plek waar Vos nu werkt, namelijk de Kastanjelaan 31a in Arnhem. Dat was vroeger overigens het domicilie van Studio Arnhem. Funny Farm bestaat, naast Vos, momenteel uit **Gerard Leever**, **Kees de Boer**, **Mars Gremmen**, **Maaike Meijer** en **Mark Retera**.

RS

Disney onder vuur

Het mediaconcern Walt Disney Co. heeft in de afgelopen maanden te maken gekregen met groeiende kritiek en protestacties van maatschappelijke groeperingen. Zo beschuldigt het Arabisch-Amerikaans *Comité tegen Discriminatie* (ADC) Walt Disney ervan zich niet te houden aan het non-discriminatie-akkoord dat het concern in 1993 sloot naar aanleiding van de film *Aladdin*. In het openingslied *Arabische nachten* zong Aladdin in eerste instantie dat hij uit een land komt 'waar ze je hand afhakken als je gezicht hen niet bevalt'. Na protesten van Arabisch-Amerikaanse organisaties en besprekingen met het ADC wijzigde Disney deze regels in 'een land waar het vlak en immens is en een brandende hitte heerst'.

Aanleiding voor de nieuwe beschuldiging zijn de Disney-films *Father of the Bride II* en *Kazaam*. In *Father of the Bride II* komt volgens ADC een 'mijnheer Habib' in voor in de rol van 'beklagenswaardige botte vrek'. ADC merkt op dat dit figuur zelfs in het oorspronkelijke boek niet voorkomt, zodat 'zijn toevoeging wel op kwaadwilligheid moet berusten'. De film *Kazaam*, met de basketbal-ster **Shaquille O'Neal**, versterkt slechts de gangbare negatieve stereotypen over Arabieren, aldus ADC. 'Arabieren en moslims worden tegenwoordig letterlijk net zo neergezet als de zwarten in het verleden en zoals Italiaanse Amerikanen nog steeds als gangsters worden afgeschilderd,' is de conclusie van het comité.

ADC-voorzitter **Don Bustany** stuurde Disney begin dit jaar een brief, waarin bovenstaande kritiekpunten zijn verwerkt. Disney heeft tot op heden nog niet gereageerd. 'Mocht Disney helemaal niet reageren, dan zullen wij de Arabische wereld vragen Disney-producten te boycotten', meldt Bustany.

Het Disney-concern is ook nog uit een geheel andere hoek onder vuur genomen. Zo kondigde het Amerikaanse protestantse *The Assemblies of God* een boycot van Disney-films en -themaparken aan naar aanleiding van het boek *Opgroeien als homo* (Growing up Gay), uitgegeven door Hyperion dat eigendom van Disney is. Ook

Disney's aankoop van Miramax – de filmmaatschappij die de film *Priest* in roulatie bracht, het verhaal over een homoseksuele priester – viel bij de synode van de kerk niet in goede aarde. Zij had al zware kritiek op Disney geuit, omdat de Gay and Lesbian Day al sinds lange tijd in Walt Disney World wordt gehouden. De boycot is een grote ommezwaai voor *The Assemblies of God*, omdat deze kerk Disney meer dan 25 jaar heeft gepromoot. Ook andere Amerikaanse religieuze groeperingen, zoals de *Southern Baptist Convention* (met 16 miljoen gelovigen het grootste kerkgenootschap in de Verenigde Staten) en de katholieke groepering *Knights of Columbus* boycotten Disney om dezelfde redenen als *The Assemblies of God*.

Bron: De Volkskrant

Citroën

Slechts weinig bedrijven hebben zo'n duidelijke band met het medium strip als het Franse Citroën. Dat bleek al uit de veelvuldige verschijning van auto's van dit merk in verschillende stripverhalen en een tentoonstelling die daaruit voortvloeide. Nu wordt dat nog eens bevestigt door het eerste deel van de serie *De auto's van het avontuur*, getiteld *Een passie voor uitdagingen* van de nieuwe uitgeverij IJzer. Dit album met hardcover vertelt de vroegste geschiedenis van het Franse automerk. Makers zijn tekenaar **René Follet**, die in ons land vooral bekend is door zijn strip *Steven Severijn*, en **J.C. de la Royère**, alias Fritax, alias Jesse van Achterwiel. Gerenommeerde stripmakers dus, en dat is goed te zien aan dit boek waarvan het tweede deel in het voorjaar van 1998 zal verschijnen. Daarin zal verhaald worden over de na-oorlogse geschiedenis van het automerk.

Een passie voor uitdagingen (ISBN 90-803287-1-5) is gedrukt in een oplage van 100.000 stuks waarvan de helft in het Nederlands en de andere helft in het Frans. Het is in de handel verkrijgbaar voor Bfr.375 (±*f*20).

HW

Rackham

Toen Amerika's beroemdste illustrator – **Norman Rockwell** – in de zomer van 1938 naar Engeland ging voor een vakantie, leek het hem een aardig idee om een aantal van zijn Engelse collega's op te zoeken. Op het verlanglijstje van tekenaars die hij graag zou ontmoeten, stonden namen als **Edmund Dulêc** en **George Belcher**. Maar bovenaan zijn lijst stond zonder twijfel: **Arthur Rackham**.

Rackham (19 september 1867 – 6 september 1939) is zonder meer de belangrijkste Engelse illustrator van deze eeuw. Hij illustreerde tientallen boeken en tijdschriften en nagenoeg elke Engelsman zal warme gevoelens krijgen bij het horen van boektitels als *Peter Pan in Kensington Gardens*, *The legend of Sleepy Hollow*, *A midsummer night's dream* en *The wind in the willows*.

Zelfportret van Rackham uit de fabels van Aesopus, 1912.

Generaties Britten groeiden op met de illustraties van Rackham en hij was bij leven al een legende. Veel van zijn originele tekeningen verkocht hij via galeries en verdiende daar een aardig centje mee. De piek van zijn beroemdheid in Engeland lag tussen 1900 en de Eerste Wereldoorlog. Daarna raakte zijn feeërieke wereld door de nood der tijden een beetje uit de mode en moest hij het hoofdzakelijk hebben van opdrachten van Amerikaanse uitgevers. Nog steeds zijn de boeken die door Rackham geïllustreerd zijn zeer geliefd bij verzamelaars en eerste drukken doen gemakkelijk driehonderd gulden of meer.

Over leven en werk van Rackham verscheen in 1990 het prestigieuze boek *Arthur Rackham. A life with illustration* van **James Hamilton**. Van het al lang uitverkocht boek is nu een herdruk uitgebracht in paperback (Pavilion 1995, ISBN 1-85793-634-5, 200 pagina's, kleur, *f*42,10 / Bfr.842, import Nilsson & Lamm). In dit boek beschrijft Hamilton op uitvoerige wijze het leven en werk van Rackham

aan de hand van herinneringen van zijn dochter, brieven, originele tekeningen en getuigenissen van mensen die Rackham hebben gekend. Daarbij is het boek geïllustreerd met honderden illustraties, waarvan een groot deel in kleur. Hiervoor werd zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de originele tekeningen die voor dat doel zijn geleend bij vele musea en instelling over de hele wereld. Ook heeft Hamilton een bibliografie opgenomen van Rackhams boekillustraties en heeft hij zelfs een hoofdstukje geschreven waarin uitgebreid op Rackhams inkomen wordt ingegaan. Deze op het eerste gezicht triviale informatie geeft een zeer aardig beeld van de carrière van Rackham en geeft aan waar de diepte- en hoogtepunten liggen.

In de familie Rackham doet het verhaal de ronde, dat vader ooit door **Walt Disney** gevraagd zou zijn om mee te werken aan *Sneeuwwitje*, maar onderzoeker Hamilton heeft noch in het archief van Rackham, noch bij Disney iets hierover terug kunnen vinden. Spijtig natuurlijk, want wie weet wat voor stempel hij op de film had kunnen drukken. Daarnaast is het natuurlijk ook erg jammer dat in de dagen van Rackham de strip nog niet zijn intrede had gedaan in Europa. Derhalve was Rackham geen striptekenaar, want als dat wel het geval zou zijn geweest, dan had Rackham een serieuze concurrent kunnen zijn voor mensen als **Winsor McKay**.

Arthur Rackham. A life with illustration lijkt het ultieme boek ooit over de kunstenaar geschreven, maar dat is helaas niet helemaal waar. De enige die daar schuld aan heeft is Rackham zelf. Het probleem is namelijk, dat er over het leven van Rackham weinig te vertellen is. Hij is nooit gescheiden, sloeg – voor zover bekend – zijn kinderen niet en stak nooit over door rood licht. Zijn tekeningen leverde hij altijd braaf op tijd in en hij maakte precies wat de uitgever van hem verwachtte. Ook stijlexperimenten ging hij uit de weg en daardoor is zijn levensverhaal ietwat zouteloos en zijn het vooral de illustraties in het boek die de moeite waard zijn.

Overigens zal het veel mensen opvallen dat sommige tekeningen van Rackham sterk doen denken aan die van **Anton Pieck**. Niet alleen de stijl, maar ook het kleurpalet en zelfs de perkamenten bandjes waarin de beide heren hun handtekening plaatsten. Maar helaas voor de patriotten onder ons is het omgekeerde waar. Pieck (19 april 1895 – 23 november 1987) werkte enige decennia na Rackham en heeft ongetwijfeld goed naar het werk van zijn collega gekeken. Pieck was heel Engels georiënteerd en zal daardoor ongetwijfeld op de hoogte zijn geweest van Rackhams werk en heeft daar – niet onterecht – de beste elementen uit overgenomen.

RvdN

Loesjes worm

Wie kent haar niet? Het dichtende meisje **Loesje** wiens producten je op elke straathoek aan kunt treffen en van wie bij uitgeverij Het Spectrum regelmatig een boekje verschijnt. Allemaal anoniem natuurlijk. Want Loesje bestaat niet echt.

Nu is er een heus stripboekje van

STRIPWINKEL
TISTJEN DOP

Patersstraat 96
2300 Turnhout (B)
Tel. 014-428829

strips, comics, games, curiosa
Yendor
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
tel. 010 433 17 10
fax. 010 411 38 54

Loesje verschenen. Het is net iets groter dan een creditcard, telt 136 pagina's en gaat over een losgebroken worm die zich ontpopt als een milieu-activist die drastische middelen gebruikt. Het boekje probeert de lezer tot daden aan te zetten die het milieu ten goede komen. Daarvoor geeft het ook allerlei actietips, want worm staat voor Wereld Organisatie voor Radicale Milieu-activisten. Dat neemt niet weg dat er gelachen kan worden om de inhoud van de strip. Maar wie de komiek is zullen we nooit weten want ook deze keer zijn de makers anoniem gebleven. ISBN 90-274-5553-8.
Info: Postbus 1045, 6801 BA Arnhem, (+31) 026-4437724.

HW

Toeristische stripgids

De standbeelden van striphelden in Charleroi, de muurschilderingen van stripfiguren in Brussel en de buste van Kuifje in het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal. Ze staan allemaal vermeld in het handzame boekje *Gids voor België, Stripland*, een handig overzicht van alle aan strips gerelateerde bezienswaardigheden in België. Voor het gemak is het boekje ingedeeld in drie delen waarin Vlaanderen, Wallonië en Brussel centraal staan. Achterin staan nog verschillende lijstjes met bij voorbeeld boekhandels, scholen voor striptekenen, uitgevers en stripfestivals. De gids kost Bfr.100 (±*f*5) en wordt uitgegeven door Lefrancq, Het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal en Concerto. Een aanrader voor een ieder die tijdens een

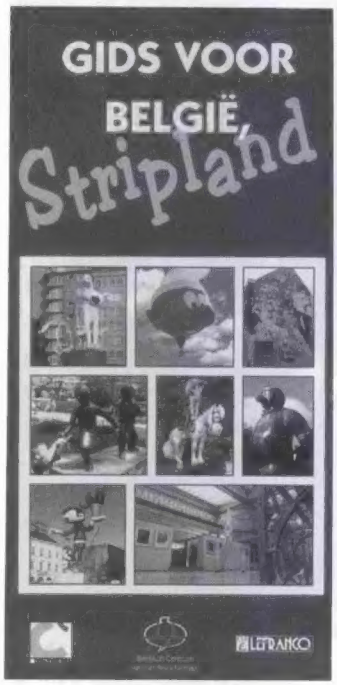

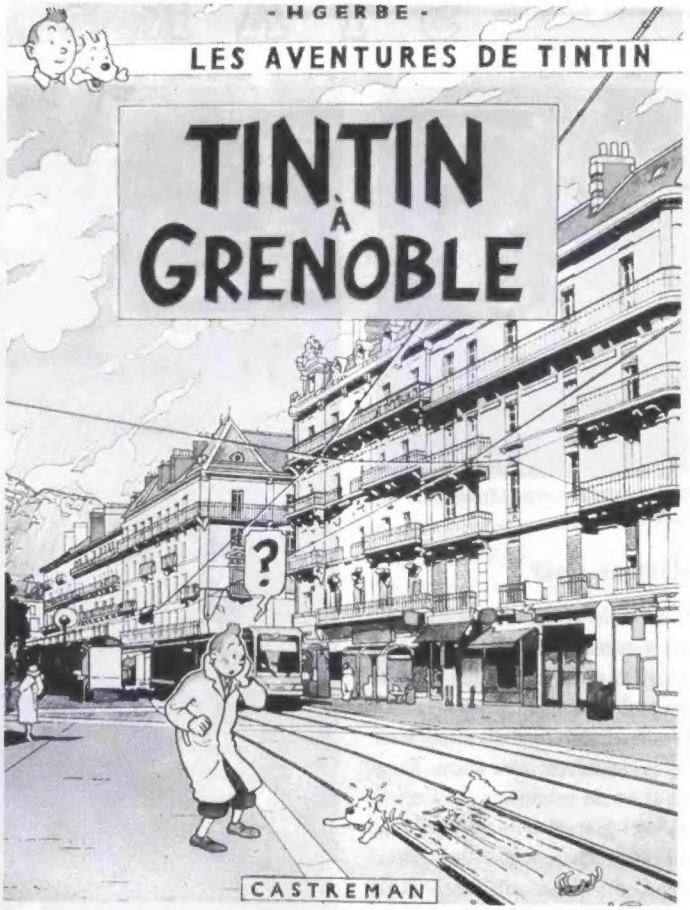

bezoek aan België niets wil missen!
Info: Zandstraat 20, 1000 Brussel, België.

HW

Veerkamp

'**Veerkamp**!', dachten wij gelijk toen deze kaart op de redactieburelen belandde. Het is 'em niet, maar dat neemt niet weg dat de tekening een geslaagde persiflage is op de *Kuifje*-covers. De kaart is een uitgave van de ons onbekende en obscuur klinkende Ligue Defense et Ilustration de la Ligue Claire. Zou de Stichting Hergé er al van afweten?

RS

Flitsen

Arboris is gestopt met het uitgeven van Joe Kuberts *Abraham Stone*. **Volgens de uitgever liep de serie in Nederland niet goed. Ook verwaterde het contact met intermediair** Erwin Rustemagic **die zich meer en meer bezig houdt met het Internet en CD-ROMs en minder met strips, aldus Arboris. In de Verenigde Staten loopt de strip van Kubert wel gewoon door. * Arboris is nog steeds een beetje beduusd over de onverwachtse mededeling van** Hanco Kolk **in de laatste** *ZozoLala* **dat hij 'na wat onenigheid bij de uitgever weggaat'. Volgens** Herman Jonas **is er in juli nog een gesprek met Hanco geweest. Daarin was van onenigheid geen sprake. Jonas is extra verdrietig omdat hij het besluit van Hanco van een stripwinkelier te horen kreeg. Die had het weer uit** *ZozoLala*. **Binnenkort, als de gemoederen wat bedaard zijn, zal Arboris bij Hanco om een toelichting vragen. Overigens zullen de herdrukken van de eerste zes** *Gilles*-**albums gewoon in productie worden genomen. * Bij uitgeverij Meulenhoff zijn vier** Roald Dahl-**verhalenbundels verschenen. Het betreft** *Op weg naar de hemel*, *Gelijk oversteken*, *Over en sluiten* **en** *M'n liefje, m'n duifje*. **Deze bundels, met verhalen bedoeld voor een volwassen publiek, zijn alle vier getooid met een prachtige cover van** Peter van Dongen. * **Het stripalbum** *Der Bewegte Mann/Pretty Baby* **van** Ralf König **is vorig jaar met succes verfilmd. Er staat inmiddels een nieuwe verfilming op stapel, namelijk van** *Het killer kondoom*, **het bekendste werk van König. Eén en ander is na te lezen op de Internetpagina** *http://www.kondom.ch/kondom/*. * **Op 9 oktober jongstleden is** Margaretha Groenewoud **overleden, de weduwe van** *Kapitein Rob*-**auteur** Pieter Kuhn. **Zij is 83 jaar geworden. * Chipsfabrikant Croky introduceert in België een promotie met plastic schijfjes in grillige vormen waarop afbeeldingen van** *The Simpsons* **staan. Deze familie is populair bij onze zuiderburen. De schijfjes hebben een gaatje waardoor ze aan ritssluitingen, etuis, tassen en schoenveters gehangen kunnen worden.**

Rob Liefeld verlaat Image Comics.

Heen en weer

Is de comic-wereld voorspelbaar aan het worden? Natuurlijk kan het antwoord op die vraag niet een volmondig ja zijn, want er lopen nog genoeg creatievelingen rond die menig lezer versteld kunnen laten staan. Maar zo af en toe gebeurt er gewoon iets dat niet te voorkomen was en dus al maanden lang voorspelbaar was. *Rob Liefeld* (de man die doorbrak als tekenaar voor de Marvel-serie New Mutants) heeft onlangs voor een schoolvoorbeeld in voorspelbaarheid gezorgd. Wat wil namelijk het geval? Nog geen week na het schrijven van de vorige Stars & Strips-rubriek, waarin reeds werd bericht dat het tussen Rob Liefeld en Image niet meer zo botert, werd bekend gemaakt dat Liefeld ontslag heeft genomen.

Tijdens een vergadering van de aandeelhouders van Image Comics werd nog diezelfde dag Liefeld uit al zijn functies binnen Image ontheven, te weten zijn functies als Chief Executive Officer, Chief Financial Officer en Secretary of the Company. Natuurlijk beweren beide partijen weer andere dingen, zoals in elk conflict. Aan de ene kant zegt Liefeld dat hij deze keuze zelfstandig heeft gemaakt, omdat hij zich wil richten op een uitbreiding van zijn activiteiten. Maar aan de andere kant wordt van de kant van Image beweerd dat Liefeld zich zó onmogelijk had gemaakt, dat verdere samenwerking onmogelijk was geworden, waardoor een verwijdering van Liefeld uit Image Comics de enige oplossing was. De waarheid zal zoals altijd wel weer ergens in het midden liggen.

Series *Prophet* en *New Man* gaan met Liefeld mee.

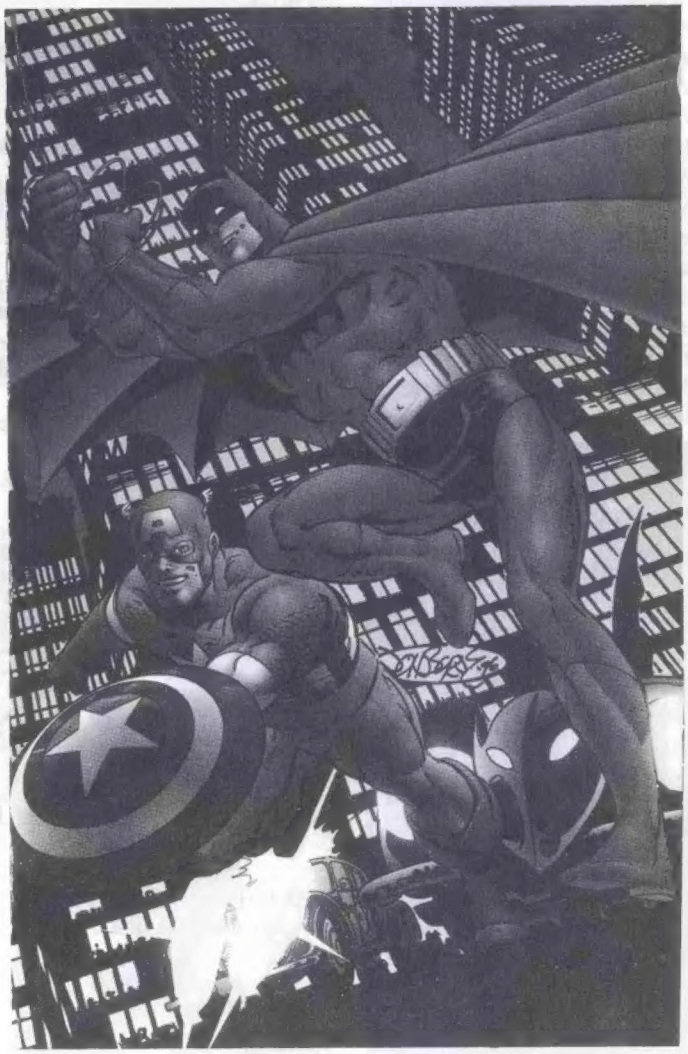

Captain America on Batman, door John Byrne.

Feit is wel, dat de geruchtenstroom rond Liefeld de laatste tijd dusdanig was, dat Liefelds bewering dat hij uit eigen beweging en zonder ruzie is opgestapt, weinig geloofwaardigheid meer met zich meedraagt. Het grootste incident rondom Liefeld is toch wel het feit dat hij zijn medeschrijver voor de Marvel serie Avengers – *Jim Valentino* – niet heeft betaald voor zijn werk. Valentino is om die reden opgestapt en dreigt met juridische stappen om zijn geld alsnog te krijgen. Geen feit, maar eerder een gerucht, is daarbij nog dat *Jim Lee* blijkbaar ook nog steeds een flinke som geld van Liefeld moet ontvangen. Deze combinatie van feiten, roddels en geruchten leiden tot de conclusie dat achter deze ontwikkelingen meer schuilgaat dan men op het eerste gezicht zou zeggen.

Om de geruchtenstroom compleet te maken: er gaan stemmen op die fluisteren dat *Marc Silvestri*, de man die onlangs uit Image stapte om Top Cow Comics op te richten, na Liefelds ontslag weer bij Image wil terugkeren. Silvestri is nog altijd lid van de Board of Directors, dus een terugkeer hoeft helemaal niet vreemd te zijn. Hoe dan ook, deze ontwikkelingen zouden in een soapserie niet misstaan en het wordt daarom dan ook nog ongetwijfeld vervolgd.

Catwoman en Vampirella.

Crossover-mania

Het is weer zover. Waar nog geen tien jaar geleden een crossover tussen twee series nog vrij ongewoon was en waar een crossover tussen twee verschillende uitgeverijen al helemaal uit den boze was, is het de laatste jaren één en al crossover dat de klok slaat. Ook de komende maand barst de comic-wereld weer uit haar voegen, getuige de aangekondigde plannen.

Vooral DC Comics lijkt zich erg prettig te voelen bij het construeren van crossovers. Dat daarbij ook nog eens aardig wat geld in het laatje kan worden gebracht, lijkt één van de belangrijkste drijfveren voor deze projecten te zijn. Het is immers weer bijna kerst. En het cadeautjeskopend publiek heeft natuurlijk altijd wel wat geld over. Zo ligt in december de hardcover graphic novel Batman/Deadman in de winkels. Het verhaal is geschreven door *James Robinson* (bekend van de comic Starman) en hij wordt bijgestaan door de schilder *John Estes* (voor Marvel maakte hij ooit het verhaal Tales to Astonish: Hulk/Giant Man). De hoofdrolspeler Batman wordt verdacht van een serie moorden en samen met de geheimzinnige Deadman moet hij zijn onschuld bewijzen. Een simpel gegeven, maar

The Mask duikt op in *Lobo/The Mask*.

door
OLAV BEEMER

de prijs liegt er niet om. $25 gaat het kosten om Batman/Deadman als kerstcadeau te kopen.

Vervolgens brengt DC een tweedelige mini-serie uit met in de hoofdrol de vreemde combinatie van Lobo en The Mask. In samenwerking met Dark Horse Comics wordt dit project rond kerst aan het publiek gepresenteerd en aangezien dit project wordt gemaakt door *Alan Grant* (vaste schrijver van de maandelijkse serie Lobo), *John Arcudi* en *Doug Mahnke* (de twee makers van de The Mask-series), zal de serie garant staan voor veel absurd geweld en vreemde humor. Voor een krappe $6 kun je iemand met dit kerstpresentje blij maken.

Daarnaast heeft DC ook nog Harris Comics in de arm genomen en samen brengen zij de achtenveertig pagina's tellende one-shot Catwoman/Vampirella: The Furies uit. Geheel in het teken van de huidige gekte rondom schaarsgeklede en welgevormde vrouwelijke superhelden verhaalt dit nummer over de jacht van beide dames op een seriemoordenaar in Gotham, waarbij de dames Catwoman en Vampirella ongetwijfeld vele overdadige poses zullen aannemen. Immers, het tekenwerk wordt verzorgd door *Jim Balent*, de vaste tekenaar van Catwoman, en van hem zijn we niet anders gewend dan zwaartekrachttrotserende vrouwelijke personages. *Chuck Dixon* (ook van Catwoman) schrijft het verhaal, maar het is wel duidelijk dat dit ondergeschikt is aan het tekenwerk, want daar draait het allemaal om. Voor $5 is ook deze comic in de groeiende winkeltas mee te nemen.

Dan komt er bij DC nog een Elseworld-special uit, ook ruim voor de kerst in de winkels te vinden. De Elseworld-specials geven een beeld van een alternatieve aarde en zo is het mogelijk dat de nieuwste special Captain America en Batman in de hoofdrol heeft. Deze Batman/Captain America-special wordt bovendien geschreven en getekend door *John Byrne* (maker van Wonder Woman) en natuurlijk worden de oude vijanden The Red Skull en The Joker weer boven water gehaald. Na het neertellen van $6 laat de winkelier deze comic uit zijn bezit vertrekken.

Tot slot van dit middagje kerstinkopen doen, mag DC's tweedelige mini-serie met The Green Lantern en The Flash in de hoofdrol niet worden overgeslagen. Onder de titel Faster Friends moeten The Green Lantern en The Flash een buitenaards wezen genaamd Alien X (hoezo originele naam?) zien tegen te houden voordat hij de hele planeet in gevaar brengt. Fans van schrijver *Ron Marz* (bekend van DC Versus Marvel) en van tekenaars *Jeff Johnson*, *Ron Lim* en *Bart Sears* kunnen zich deze twee delen toeëigenen na het betalen van $5 per stuk.

"WHEN I WAS STILL AN ANGEL."
MY WARHOST.
YES, FATHER?
THE DEMON LORD BREZ-EL HAS ASSUMED THE GUISE OF A MAN-- A MAN OF GREAT POWER.
HE SEEKS TO USE HIS INFLUENCE TO BUILD AN EMPIRE AND CORRUPT THE SOULS OF ALL MEN THROUGHOUT THE WORLD!
WHAT IS THY WILL, FATHER?
SEEK HIM OUT--DESTROY HIM-- LET THE DIVINITY OF MINE LIGHT WIPE THE WRETCH FROM THE FACE OF THE EARTH.
GO NOW!
YES, FATHER.
Avengelyne: een typische Bad Girl.

Kortom: enkele comics rijker en $52 armer, wordt de kerst van 1997 voor menig lezer ongetwijfeld de kerst van de crossovers. Het is wel duidelijk dat de marketingjongens van DC hierover goed hebben nagedacht.

Nog meer crossovers?!

Niet alleen DC kan er wat van, ook de ander uitgeverijen laten zo vlak voor de kerst van zich horen met een zondvloed aan crossovers. Om te beginnen brengen Maximum Press en Antarctic Press de special Warrior Nun Areala/Avengelyne op de markt, hetgeen overduidelijk ook een poging is om mee te genieten van de massagekte rondom vrouwelijke superhelden, de 'Bad Girl Craze'. Ook Crusade Comics heeft niet stil gezeten op het gebied van crossovers, omdat in december de one-shot Shi/Daredevil zal verschijnen, gemaakt door de vaste Shi-medewerkers *William Tucci*, *Peter Gutierrez* en *Jason Orfalas*. In dit verhaal zal de nadruk komen te liggen op de ninja-achtergronden van beide hoofdpersonages, hetgeen mogelijkheden kan bieden om deze crossover nu eens niet clichématig te maken.

Top Cow, de eigen uitgeverij van *Marc Silvestri* waarover eerder in deze rubriek is bericht, kan ook meepraten over commerciële projecten. Niet één, niet twee, maar acht delen telt de crossover-serie tussen Top Cow en Marvel Comics, waarvan de eerste vier in december zullen verschijnen en de andere vier in januari volgend jaar. De te verwachten combinaties zijn onder meer Weapon Zero/Silver Surfer, Cyblade/Ghost Rider, Ballistic Wolverine en Witchblade/Elektra. De grote namen van beide uitgeverijen worden voor deze projecten van stal gehaald, en dan hebben we het al snel over *Marc Silvestri*, *Walter Simonson*, *Larry Hama* en *Joe Benitez*.

En dan echt als allerlaatste doet Image Comics ook nog een duit in het zakje door samen met Topps Comics de crossover Mars Attacks Image op poten te zetten. Dit is een vierdelige mini-serie die door *Keith Giffen*, *Andy Smith* en *Bill Sienkiewicz* wordt gemaakt, waarbij veel van de Image-personages betrokken raken bij een invasie van marsmannetjes. De tegenhanger bij Topps Comics is een special genaamd Mars Attacks Savage Dragon, een vierdelige mini-serie.

Met andere woorden, de comicwereld staat deze maand eigenlijk alleen maar in het teken van crossovers, crossovers en crossovers. Je zou bijna vergeten dat er ook nog gewone, maandelijkse series bestaan. Maar net zoals bij elke trend zal ook aan de crossover-gekte binnenkort wel een einde komen. Ten minste, dat mogen we hopen.

Shi kruist het pad van Daredevil.

Mars Attacks Image.

STRIP SCHRIFT

BACK ISSUES

Spelregels

1. Niet genoemde nummers zijn écht uitverkocht.
2. Sommige nummers zijn bijna uitverkocht (en vet afgedrukt in de opsomming). Het kan dus gebeuren dat in de periode dat uw bestelling onderweg is de laatste exemplaren ons magazijn reeds hebben verlaten. Vandaar dat wij u verzoeken altijd een paar reservenummers op te geven.
3. Van oude nummers met bijlage zijn ook exemplaren zonder bijlage; levering geschiedt met bijlage totdat deze op zijn, daarna (helaas) zonder.

Prijzen (per stuk)

Nummer 10-98:	f6 / Bfr.120
116-212:	f5 / Bfr. 100 (of f3,50 / Bfr.70 bij bestellingen van 10 of meer nummers)
213-217:	f5 / Bfr.100
218-249:	f5,95 / Bfr.110
250:	f9,95 / Bfr.180
251-257:	f5,95 / Bfr.110
258-263:	f6,25 / Bfr.125
264:	f9,95 / Bfr.199
265-268:	f6,25 / Bfr.125
269-272	f6,50 / Bfr.130
273-280	f6,50 / Bfr.140
281	f9,95 / Bfr.220
282-284	f6,50 / Bfr.140
285	f7,50 / Bfr.165
286-287	f6,50 / Bfr.140
288	f8,50 / Bfr.180
289	f14,95 / Bfr.320
290	f6,95 / Bfr.150

Verzendkosten

1 - 2 nummers:	f2,50 / Bfr. 65
3 - 9 nummers:	f5 / Bfr.140
meer dan 9 nummers:	geen verzendkosten!

U kunt zich de verzendkosten besparen door uw bestelling op een ruilbeurs of tijdens De Stripdagen Haarlem / Breda af te halen.

Betaling en bestelling

Het verschuldigde bedrag voor de oude nummers (vermeerderd met de verzendkosten) overmaken:
Nederland: Postbank 209948 of SNS-bank 82.67.01.523 ten name van Stripschrift, Amsterdam.
België: ABN-bank 721-520.62.74-81 ten gunste van Het Stripschap, Turnhout.

Leverbare nummers

(Bij elk nummer staan één of meerdere strips, striptekenaars of onderwerpen vermeld, waaraan in dat bewuste nummer veel aandacht wordt besteed.)

10 Aram, Peanuts
65+ Tibet, Tina
67 Jean Roba, Carry Brugman
70 Toonder-story, Jan van Haasteren
74 Raymond Macherot, Uco Egmond
77 Gerrit Stapel, Aart Clerkx
78 Bud Sagendorf, Beeldvloeken, Daan Jippes
80 Tovenaar van Fop, Robbedoes, The Hulk
83 Pep, Sjors, Eppo, Dick Bos
85 Stripprofessoren, Spaarnestad, Strips schrijven
86 Eddy Paape
87 Bert Bus, Lucky Luke, Simpelman
88 Prins Valiant, Rode Ridder, Tarzoon
92 Strip & auto's, Michel Vaillant
93 Pogo, Paulus, Hocus Pas
94/95 Robbedoes Weekblad inclusief Index
96 Jijé, Pogo
98 Strips in de jaren '30
116 Ben van Voorn, Piet van Elk, Alain Saint-Ogan
121 Berni Wrightson, De striphandel
126/127 Claire Bretécher, Corto Maltese, Ralph Bakshi
128 Guido Crepax
131 Dick Tracy, The Studio
132 Engelse dagbladstrips
134 Strips in de oorlog
137 Kleine uitgevers, Asterix
138 Familiestrips, Prins Valiant
141 Daan Jippes
142 Star Wars
143 Amsterdam, Arturo del Castillo
144 Ravian, 1984, Prikkebeen
148 Robert Gigi, Eppo, Uitgeverij Panda
149 Conan
150 Katten
153 William Vance
154 Belgische strips, Didier Comès, EC
155 Victor de la Fuente, Fernando Fernandez
157 Jean-Claude Mézières, Heavy Metal, Eric Schreurs
159/160 Engelse stripweekbladen, Robert Crumb
162/163 Robbedoes Weekblad, Parodie en plagiaat
164 Harvey Kurtzman
165 Frank Margerin, Cosey, Raymond Reding
166 Paul Gillon, Pierre Christin
167 Richard Corben, Bob de Moor, Corto Maltese
170 Martin Veyron, Bart van Erkel
171 Milo Manara, Frits Kloezeman, Roger Dewroet
172 Krantestrips, Nikita Mandryka
174/175 Peter Pontiac, Strips & popmuziek
176 Fred & Liliane Funcken, Strips & onderwijs
177/178 François Schuiten, Wendy Pini, Hermann
179 Stripweekbladen
180 Robert van der Kroft, Garfield
182 Vittorio Giardino, Dick Vlottes
183 Strips & voetbal, Frans de Boer
184 Titanic, Marc Wasterlain
185/186 Ravian, Claude Auclair, Daniel en Alex Varenne
187 André Juillard, Al Williamson, Jeremiah
188 Laurence Harlé, Yves Swolfs, Colin Wilson
191 Robbedoes
192 Robbedoes, Lex van de Oudeweetering
195 Bondage-strips, De Kat
196/197 Chantal Montellier, Strips & de Himalaya
200 Stripjournalistiek, Suske & Wiske
201 Wim Stevenhagen & Gerrit de Jager
202 Japanse strips
203 Gerrit Stapel, Popeye, Charles Burns
204 Harold Foster
205 Willem Ritstier, François Rivière
206 Studio Vandersteen, Marvano, Kees de Boer
207 Literatoren & strips
208 Henk Albers, François Boucq, Titanic
209 Amateurs
211 Onvoltooide strips
212 20 jaar Stripschrift
213 Rocketeer, Mike Greg, Vink, Paul Teng
214 Hec Leemans & Willy Lohmann, François Boucq
215 Jacques Glénat, Animatiefilms
216 Paul Bodoni, Jacques Martin, Marc Terstroet
217 Bert Bus, Daan Jippes
218 (22/1) Lucky Luke, Urbanus & Willy Linthout
219 (22/2) Fred Julsing, Silver Surfer
220 (22/3) Toon van Driel, André Franquin
221 (22/4) André Franquin, Chantal Montellier
222 (22/5) John Difool, Kamagurka
223 (22/6) Duck-scenario's, Johan de Moor
224 (22/7) Bill Sinkiewicz, Computeranimatie
225 (22/8) Antonio Cossu, 60 jaar Popeye
226 (22/9) Treinen & strip, Média Participations
227 (22/10) Gerard van Straaten, Alexandro Jodorowsky
228 (23/1) Johan de Moor, Watchmen
229 (23/2) Theo van den Boogaard, Lian Ong, John Romita
230 Hugo Pratt, Anne Auke Tadema
231 Jacques Tardi, Henri Goldsmann
232 Calvin & Hobbes, Strip & communicatie
233 Blake & Mortimer, Fredric Wertham
234 Carry Brugman, François Schuiten, Eric Heuvel
235 Hec Leemans & Merho, Auke Herrema
236 SF & strip, Marvano, Felix Flux Museum
237 Didier Comès, Laurent Parcelier
238 Lorenzo Mattotti, Strips & geschiedenis
239 Lava, François Bourgeon, Jeroen Steehouwer
240 Benoît van Innis, Luc Cromheecke, België
241 Bernard Hislaire, Ralf König, Herr Seele
242 Moebius, Jack Staller, Ducktales
243 Al Severin, Moebius, Lorenzo Mattotti
244 Dick Matena, Chantal de Spiegeleer, Denys Cowan
245 Dirk Stallaert, Dick Materta, Wouter
246 Roger Leloup, Annie M.G. Schmidt
247 Windig & De Jong, Alberto Breccia
248 Peter van Dongen, Bernet & Abuli, Dick Matena
249 Marc Michetz, Attilio Micheluzzi, Redacties
250 Jubileumnummer
251 Lorenzo Mattotti, Stripdagen Haarlem
252 Daan Jippes, Kuifje, Stefan Verwey
253 Kolk & De Wit, Strips in Duitsland, Kuifje
254 Bert van der Meij, René Sterne, Merchandising
255 Hein de Kort, Edmond Baudoin, Tex Willer
256 Toon van Driel, Eric Joris, Fred Julsing
257 Frank, Donald Duck, Marcel Ruijters
258 Tome, Inkleursters, Stan Heinze
259 Marc Wasterlain, Grzegorz Rosinski
260 Hermann, Peyo, Lombard, Posse
261 Eric Schreurs, Bryan Talbot, Crisse
262 Lorenzo Mattotti, Barry Windsor Smith, Donald Duck
263 Philippe Francq, Marc Legendre, Jacques de Loustal
264 Kuifje!
265 Jack Kirby, Fritz van den Heuvel, Superhelden
266 Schuiten & Peeters, Warnauts & Raives
267 Piet Wijn, Jacques Tardi, Jean-Philippe Stassen
268 Daan Jippes, Yves Swolfs, Dave McKean
269 Peter Pontiac, Jean van Hamme, XIII
270 Henk Kuijpers, Renaud & Dufaux, Kuifje
271 Lorenzo Mattotti, Maus, Nieuwe anti-helden
272 Etienne Davodeau, Jacques Martin, Stripkritiek
273 Mark Retera, Carl Barks, Al Davison
274 Don Lawrence, John Bolton, Kuifje
275 Wilhelm Busch, Dominique David, Philippe Berthet
276 Léo, Arthur Adams, Mike Mignola
277 Michel Blanc-Dumont, Signed by War, Algemeen Dagblad
278 Ferry, Jan Wesseling, André Geerts
279 Peter O'Donnell, Enrique Romero, Gummbah
280 Eddy Paape, Frank le Gall, Stripmuseum
281 Disney!
282 Bruno Marchand, Joost Veerkamp, Joe Barbera
283 René Hausman, Derib, Klanknabootsingen
284 Edmond Baudoin, Storm, Wilbert Plijnaar
285 Jan Bosschaert, Hec Leemans, Uco Egmond, Manga
286 Jesse van Muylwijck, Olivier Wozniak, Magda Seron
287 Jan Kruis, Andreas, Soeperman
288 Gerrit de Jager, Charles Burns, Hergé
289 Toonder!
290 Guido van Driel, Klaus Janson